



Barne-, ungdoms-
og familiedirektoratet

Tilsyn med barn i fosterhjem

Veileder



**BARNE-, UNGDOMS-
OG FAMILIEDIREKTORATET**

02 / 2015

Postadresse

Postboks 2233
3103 Tønsberg

Besøksadresse

Stensberggaten 27
0170 Oslo

Sentralbord: 466 15 000

ISBN 978-82-8286-230-1 (trykt utgave)
ISBN 978-82-8286-231-8 (digital versjon)

Bestilling/nedlastning: bufetat.no/bestilling

Design: Dinamo

Illustrasjonsfoto: Tine Poppe

Trykk: Rolf Ottesen – grafisk produksjon

INTRODUKSJON

Barnevernlovens regler om tilsyn med barn i fosterhjem ble endret med virkning fra 1. februar 2014. Lovendringen innebærer at plikten til å føre tilsyn er lagt til kommunen, og ikke til barneverntjenesten som tidligere. Kommunen der fosterhjemmet ligger, har nå fått ansvar for å føre tilsyn med at det enkelte barn får forsvarlig omsorg i fosterhjemmet. Videre er kommunen gitt et helhetlig ansvar for planlegging, gjennomføring og oppfølging av tilsynet. Kommunen har ansvaret for at tilsynet blir utført på en forsvarlig måte, og har ansvar for at de som skal utøve tilsynet gis nødvendig opplæring og veiledning.

Bakgrunnen for lovendringen var at både barnevernsbarn, fosterforeldre, ansatte i barnevernet, riksrevisjonen og forskningsmiljøer over tid hadde påpekt at det var svakheter ved organisering og gjennomføring av tilsynet.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har, på bakgrunn av endringene, fått i oppdrag av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD) å lage en ny veileder for tilsyn med barn i fosterhjem.

Denne veilederen erstatter tilsynsveilederen fra BLD som ble utgitt i 2006 (Q-1103B).

VEILEDERENS FORMÅL

Formålet med veilederen er å bidra til at tilsynet med barn i fosterhjem gjennomføres faglig godt og forsvarlig. Veilederen skal være et hjelpemiddel for alle som har en rolle i tilsynet med fosterbarn.

Veilederen skal bidra til å sikre lik og god praksis i tilsynsarbeidet, og være et praktisk hjelpemiddel for tilsynspersonene som skal snakke med fosterbarna. Veilederen vil også kunne være et nyttig oppslagsverk for de andre aktørene som har en rolle i fosterhjemsarbeidet.

Veilederen bygger på oppdatert faglig kunnskap på feltet, og gir anbefalinger og vurderinger av hva som er god barnevernfaglig praksis. Veilederen vil være retningsgivende for de avveiningene barneverntjenesten må gjøre for å oppnå forsvarlighet og god kvalitet.

ARBEIDSPROSESS

I forbindelse med utarbeidelsen av veilederen ble det nedsatt en arbeidsgruppe og en referansegruppe. Samlet sett, hadde gruppene deltakere fra kommunal barneverntjeneste, brukerorganisasjoner, interesseorganisasjoner, fag- og forskningsmiljø og Bufetat.

Arbeidsgruppen

Arbeidsgruppen er blitt ledet av:

Julia Lykke Gyberg – rådgiver, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

(frem til august 2014)

Dag Lund-Fallingen – seniorrådgiver, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

(fra august 2014)

Arbeidsgruppens medlemmer:

Hege Sundt – sosionom, enkeltpersonforetak

Hilde Lorentzen – seksjonsleder, Grünerløkka barneverntjeneste, Oslo kommune

Inger Haus – seniorrådgiver, Barne-, ungdoms- og familieetaten, region sør

Jan Faller – seniorrådgiver, Fylkesmannen i Oslo og Akershus

Linda Lucie Hopland – saksbehandler, Frogn barneverntjeneste

Nan Lisbeth Høgeli – leder, Barne-, ungdoms- og familieetaten, region sør

Svein Arild Vis – forsker, Regionalt kunnskapssenter for barn og unge (RKBU) Nord

Referansegruppen

Ane Gjerde – Barneombudet

Eva Thomsen og Hanne Ingerslev – KS

Grete Vandvik – Redd Barna

Maria Reklev – Landsforeningen for barnevernsbarn

Marianne Johansen og Gunnar Thoresen – NOBO

Marit Sanner – Forandringsfabrikken

Torunn Hauen Aks og Tove Wahlstrøm – Norsk Fosterhjemsforening



INNHold

Tilsyn med barn i fosterhjem

Introduksjon	4
1 TILSYN MED BARN I FOSTERHJEM	9
2 HVEM GJØR HVA I TILSYNSARBEIDET	15
3 HVEM KAN VÆRE TILSYNSPERSON	29
4 OPPLÆRING OG VEILEDNING AV TILSYNSPERSONENE	33
5 TILSYNSOPPDRAGET - KONTROLLROLLEN - GJENNOMFØRING AV TILSYNET	35
6 RAPPORTERING FRA TILSYNET	47
7 VEDLEGG	53
8 LITTERATURLISTE	83
9 AKTUELLE NETTSTEDER	87
Utvidet innholdsfortegnelse	88
Notater	91

1

TILSYN MED BARN I FOSTERHJEM

Alle barn som bor i fosterhjem skal få besøk av tilsynspersoner som skal kontrollere om barnet har det bra i fosterhjemmet. Det å bo i fosterhjem innebærer at barnet flytter inn i et privat hjem, noe som begrenser mulighetene for åpenhet og innsyn i hvordan barnet har det. For noen barn kan det være vanskelig å snakke med andre om hvordan de har det. Tilsynet skal sikre fosterbarns rettsikkerhet og kontrollere at barnet får god omsorg i fosterhjemmet.

1.1 BARNES RETT TIL MEDVIRKNING I EGEN SAK

Barns rettigheter er gjennom flere tiår blitt styrket. Barn og unges rett til medvirkning er et grunnleggende prinsipp som er fastslått i FNs konvensjon om barns rettigheter (Barnekonvensjonen) artikkel 12. Barnekonvensjonen gir barn og unge som er i stand til å danne seg egne synspunkter en generell rett til fritt å uttale seg i alle forhold som vedrører dem. Barnets synspunkter skal tillegges behørig vekt i samsvar med barnets alder og modenhet.

Prinsippet om barns medvirkning kommer også til uttrykk i barnevernloven § 6-3, som inneholder bestemmelser om barns rettigheter under saksbehandlingen i en barnevernssak.

1. juni 2014 fikk barnevernloven en ny overordnet bestemmelse¹, som innebærer at barnet skal gis mulighet til medvirkning og at det skal tilrettelegges for samtaler med barnet. Bakgrunnen for endringen er å tydeliggjøre plikten til, og viktigheten av at barn og unge i barnevernet får god informasjon og mulighet til medvirkning under hele saken. Lovendringen søker å styrke barn og unges deltakelse og innflytelse i praksis. Denne bestemmelsen omfatter også tilsynet med barn i fosterhjem. For barn som barnevernet har overtatt omsorgen for gir bestemmelsen barnet en rett til å ha med seg en person de har tillit til i samtaler med barnevernet og under tilsynsbesøk.

En forutsetning for å kunne medvirke er å få tilstrekkelig og forståelig informasjon. Andre elementer for å sikre medvirkning er at samtalene skjer i trygge rammer for barnet, at barnet gis mulighet til innflytelse gjennom hele prosessen, at medvirkningen dokumenteres og at barnet mottar og gis anledning til å gi tilbakemelding.

Forskrift om medvirkning og tillitsperson

Til bestemmelsen om medvirkning i barnevernloven, har departementet laget en forskrift med tilhørende merknader. Her utdypes hva som ligger i begrepet medvirkning, og det beskrives nærmere hvordan barns medvirkning skal sikres i en barnevernssak. Det er viktig at alle aktører som har en rolle i tilsynsarbeidet med barn i fosterhjem er godt kjent med denne forskriften. Forskrift om medvirkning, som også inneholder bestemmelser om barnets mulighet til å ha med en særskilt tillitsperson, er derfor vedlegg til denne tilsynsveilederen.

Om barnets tillitsperson, se punkt 2.4.

¹ Barnevernloven § 4-1 annet ledd.

1.2 FORMÅL MED TILSYN

Formålet med tilsyn er å føre kontroll med at barnet får forsvarlig omsorg i fosterhjemmet og at de forutsetninger som ble lagt til grunn for plasseringen blir fulgt opp². Dette innebærer at tilsynspersonene skal følge med på, og gjøre seg opp en mening om hvorvidt barnet blir tilfredsstillende ivaretatt i fosterhjemmet. Tilsynspersonene skal også sørge for at barnets erfaringer og oppfatninger fanges opp og formidles til barneverntjenesten som har det formelle ansvaret for plasseringene. Dette gjøres gjennom tilsynsrapporter som skal skrives etter hvert enkelt besøk. Rapportering og oppfølging av tilsynet behandles nærmere i veilederens kapittel 6.

1.3 DET FORMELLE GRUNNLAGET FOR TILSYN I FOSTERHJEM

Barnevernloven og fosterhjemsforskriftens bestemmelser om tilsyn med barn i fosterhjem er som nevnt innledningsvis endret med virkning fra og med 1.2.2014. Etter endringen sier barnevernloven følgende om tilsynet:

Den kommune der fosterhjemmet ligger, har ansvaret for godkjenning og tilsyn av hjemmet. Kommunen skal føre tilsyn med hvert enkelt barn i fosterhjem fra plasseringstidspunktet og frem til barnet fyller 18 år. Formålet med tilsynet er å føre kontroll med at barnet får forsvarlig omsorg i fosterhjemmet og at de forutsetningene som ble lagt til grunn for plasseringen blir fulgt opp. Kommunen skal sørge for at de som skal utøve tilsynet gis nødvendig opplæring og veiledning³.

Nærmere regler om tilsyn med barn i fosterhjem gis i forskrift om fosterhjem §§ 8 og 9. Forskriften gir blant annet mer konkrete regler om krav til tilsynets innhold, innholdet i tilsynsrapportene og oppfølgingen av tilsynsrapportene. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har utarbeidet et rundskriv med merknader til forskriften som gir ytterligere føringer på hvordan lov og forskrift skal forstås. Både forskriften og departementets rundskriv med merknader ligger som vedlegg til denne veilederen⁴.

1.4 KRAV OM FORSVARLIGE BARNEVERNTJENESTER

Alle tjenester og tiltak etter barnevernloven skal være forsvarlige⁵. Hva som ligger i kravet om forsvarlige tjenester er ikke nærmere definert i loven, men som et generelt utgangspunkt innebærer det at alle tjenester må holde tilfredsstillende kvalitet, de må ytes i tide og de må ha et tilstrekkelig omfang.

² Barnevernloven § 4-22 annet ledd og fosterhjemsforskriften § 8 annet ledd.

³ Lov om barneverntjenester § 4-22.

⁴ Rundskriv nummer Q-01/2014 – Merknader til forskrift om fosterhjem §§ 8 og 9

⁵ Jf. barnevernloven § 1-4.

Forsvarlighetskravet er dynamisk i den forstand at innholdet vil bli bestemt over tid, av normer utenfor selve loven. Sentralt i utviklingen av hva som ligger i kravet, vil være anerkjent faglig praksis i barnevernet, fagkunnskap fra utdannings- og forskningsinstitusjonene, faglige retningslinjer og generelle samfunnsetiske normer. Hva forsvarlighetskravet innebærer vil derfor endre seg over tid i takt med utvikling av fagkunnskap og kompetanse på barnevernområdet. Det er derfor verken mulig eller hensiktsmessig å gi en uttømmende beskrivelse av hva som vil være innenfor eller utenfor kravet om forsvarlighet når det gjelder tilsynet med barn i fosterhjem. Det kan likevel tas som et utgangspunkt at denne veilederen beskriver hva som i dag anses å være et godt og faglig forsvarlig tilsyn. Veilederen vil være normgivende for hva som skal anses som et forsvarlig tilsyn, og valg av løsninger som i vesentlig grad avviker fra veilederen, bør derfor begrunnes og dokumenteres.

Selv om innholdet i forsvarlighetskravet vil utvikles over tid i samsvar med normer utenfor loven, vil kravet også måtte tolkes i lys av de øvrige bestemmelsene i barnevernloven. I denne sammenheng er det nærliggende å peke på lovens bestemmelser om hensynet til barnets beste og om barnets rett til medvirkning som viktige tolkningsfaktorer for å fastlegge det nærmere innholdet i forsvarlighetskravet⁶. Ved plasseringer etter omsorgsovertakelse, vil også bestemmelsen om barneverntjenestens løpende og helhetlig ansvar for oppfølgingen av barnet kunne få betydning⁷.

I henhold til barnevernloven § 2-1 skal kommunen ha en internkontroll for å sikre at den utfører oppgavene sine i samsvar med de krav som er fastsatt i lov eller forskrifter. Innholdet i internkontrollen er nærmere beskrevet som systematiske tiltak som skal sikre at barneverntjenestens aktiviteter planlegges, organiseres, utføres og vedlikeholdes i samsvar med krav fastsatt i eller i medhold av lov om barneverntjenester⁸. Kommunens internkontroll må omfatte arbeidet med tilsyn med barn i fosterhjem, og en god internkontroll vil være med på å sikre at kommunen har et godt og forsvarlig tilsyn.

1.5 TILSYN ER FOR ALLE BARN I FOSTERHJEM

Barnevernloven definerer fosterhjem som «private hjem som tar imot barn til oppfostring på grunnlag av barneverntjenestens beslutning om hjelpetiltak etter § 4-4, eller i samband med omsorgsovertakelse etter § 4-12 eller § 4-8 annet og tredje ledd». Som fosterhjem regnes også «private hjem som skal godkjennes i henhold til § 4-7»⁹.

Det finnes ulike typer fosterhjem som for eksempel beredskapshjem, familiehjem og ordinære kommunale fosterhjem. Noen barn bor i fosterhjem hos slekt og nettverk. Det skal føres

⁶ Jf. barnevernloven §§ 4-1 og 6-3.

⁷ Jf. barnevernloven § 4-16.

⁸ Jf. forskrift om internkontroll for kommunens oppgaver etter lov om barneverntjenester § 3

⁹ Barnevernloven § 4-22 første ledd.

tilsyn med alle barn i fosterhjem uavhengig av hva slags type fosterhjem barnet bor i. Plikten til å føre tilsyn gjelder også uavhengig av om barnets plassering er hjemlet som et omsorgstiltak etter barnevernloven § 4-12 eller 4-8 annet ledd, eller som et hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4 fjerde ledd. Tilsynsplikten gjelder til barnet fyller 18 år. Dersom barnet blir boende i fosterhjemmet etter 18 år, er det adgang til, men ikke plikt til å føre tilsyn.

1.5.1 Særlig om beredskapshjem

Plasseringer i beredskapshjem er ment å være midlertidige, og i de fleste tilfellene bor barnet kort tid i beredskapshjemmet. I andre tilfeller blir barnets opphold mer langvarig enn planlagt.

Barnevernloven skiller ikke mellom beredskapshjem og andre fosterhjem. Dette innebærer at det i utgangspunktet skal føres det samme tilsynet med barn i beredskapshjem som med barn i andre fosterhjem. I de tilfellene der plasseringene er kortvarige, vil det imidlertid være vanskelig å føre kontroll med at forutsetningene som ble lagt til grunn for plasseringen blir fulgt opp. Plasseringen vil i mange tilfeller ha skjedd akutt, og det kan være sagt lite om hvilke forutsetninger som er lagt til grunn av barneverntjenesten eller fylkesnemnda. Det kan også være vanskelig å planlegge og forberede et tilsynsbesøk knyttet til et bestemt barn.

Det skal likevel gjennomføres minst fire tilsynsbesøk per år i alle beredskapshjem, og tilsynet må utøves når det er barn i fosterhjemmet. Tilsynspersonen må først og fremst føre kontroll med at det barnet som er i beredskapshjemmet på tidspunktet for tilsynet, får forsvarlig omsorg.

Hvis en plassering i beredskapshjem blir mer langvarig enn forutsatt, må tilsynet etter en tid knyttes mer konkret til det barnet som bor i hjemmet. Dersom plasseringen varer mer enn fire måneder, må tilsynet utøves på samme måte som i andre fosterhjem.

1.6 FOSTERBARNES ERFARINGER MED TILSYN

Fosterbarn har i flere undersøkelser og prosjekter gitt sine synspunkter og erfaringer med tilsynsordningen¹⁰. I disse undersøkelsene og prosjektene forteller mange fosterbarn at tilsynsordningen ikke fungerer, enten fordi de ikke har hatt tilsynsperson eller fordi de har fått stadig nye tilsynspersoner. For mange fosterbarn innebærer det at de aldri har blitt kjent med eller oppnådd tillit til tilsynspersonen, noe de formidler som helt avgjørende hvis de skal fortelle om vanskelige ting i livet sitt. Flere fosterbarn har fortalt at de har en tilsynsperson de ikke kan snakke med, og en av grunnene kan være at de ikke har fått medvirket i valg av tilsynsperson. Tilrettelegging av samtalene har ikke vært god nok og noen sier at det å sitte

¹⁰ BarnevernsProffene (2011), Oslo kommune (2010), Redd Barna (2012), Sanner (2009) og Sundt (2010)

rundt et bord er umulig, og savner at tilsynsfører gjør aktiviteter med dem i stedet. Et viktig budskap fra barna er at tilsynspersonen må være en god lytter, flink til å snakke med barn, ta barnet på alvor, vise respekt og forståelse og kunne gi svar. I tillegg må tilsynspersonen behandle informasjonen fra barna på en god måte.

Mange av fosterbarna har ikke fått nok informasjon om formålet med tilsynet og de ulike rollene til tilsynsperson og saksbehandler i barneverntjenesten. Derfor opplever de det lite hensiktsmessig at det kommer to forskjellige personer for å høre om hvordan de har det. I tillegg opplever noen barn at tilsynspersonen har for tett kontakt med fosterforeldrene, og ikke har en uavhengig rolle overfor barneverntjenesten og fosterforeldrene.

For mange av fosterbarna har tilsynspersonen liten betydning, og er ikke den personen de ville ha henvendt seg til hvis noe var vanskelig. Andre fosterbarn mener at det må være hyppigere tilsyn og at tilsynspersonen må ha bedre tid. Barn som har det bra i sine fosterhjem mener at tilsynspersonen bør komme sjeldnere, og heller dra oftere til de barna som har det vanskelig i sine fosterhjem. De som har mistro i fosterhjemmet, mener at tilsynspersonen må ha større mulighet til å gjøre noe med situasjonen.

Mange fosterbarn har ikke visst at det blir skrevet rapport etter hvert besøk, og heller ikke om hvor mange som leser den. De er opptatt av at de må vite hva som står i rapporten, og noen ønsker å være med i skriving av rapporten.

Flere av de som har hatt en tilsynsordning som de er fornøyd med har hatt en tilsynsfører som de kjenner godt og som de gjør hyggelige ting sammen, mer lik en støttekontakt.

2

HVEM GJØR HVA I TILSYNSARBEIDET

Når barn eller ungdommer av ulike grunner ikke kan bo hjemme hos familien sin, er det barneverntjenestens oppgave å sørge for at barna får en trygg og god omsorg. Barnevernsbarn må forholde seg til mange forskjellige voksne som vil snakke med dem om deres liv. Også i tilsynsarbeidet etter at barn har flyttet i fosterhjem er det mange ulike aktører som alle har sin rolle og sine oppgaver.

Den kommunen som har fattet vedtak om plassering og har ansvaret for oppfølgingen av fosterbarnet, omtales som omsorgskommunen. Ofte er det slik at fosterhjemmet ligger i en annen kommune enn den som har fattet vedtak om plassering.

Denne kommunen omtales som fosterhjemskommunen¹¹.

De to kommunene har forskjellige oppgaver og ansvar i fosterhjemsarbeidet. Noen barn har en egen tillitsperson som skal involveres i barnets møter med barnevernet. Fylkesmannen har også en rolle når barn flytter i fosterhjem.

I de følgende avsnittene gis en beskrivelse av hvem som har hvilke oppgaver og ansvar når barn flytter i fosterhjem.

¹¹ Jf. fosterhjemsforskriften § 1.

2.1 FOSTERHJEMSKOMMUNENS ANSVAR OG OPPGAVER

Ansvar for å godkjenne fosterhjem, er lagt til barneverntjenesten i den kommunen hvor fosterhjemmet ligger¹². Ansvar for å sikre at det blir ført tilsyn med barn som bor i fosterhjemmene er imidlertid lagt til kommunen som sådan. Dette innebærer et helhetlig ansvar for planlegging, gjennomføring og oppfølging av tilsynet. Fosterhjems kommunen har stor frihet til å velge hvem som skal utføre tilsynet og hvordan tilsynet skal organiseres. Det må imidlertid sikres at den som fører tilsyn har en uavhengig funksjon overfor barneverntjenesten i både omsorgskommunen og fosterhjems kommunen, fosterforeldrene og barnets foreldre.

Fosterhjems kommunen har ansvar for:

- å gi tilsynspersonene nødvendig opplæring og veiledning
- at tilsyn med hvert enkelt barn utføres forsvarlig
- godkjenning av tilsynsrapportene
- å sende endelige tilsynsrapporter til den omsorgskommunen som har oppfølgingsansvaret for barnet

Se nærmere om rapportering og oppfølging i veilederens kapittel 6.

Tilsyn med fosterbarn skal føres så ofte som nødvendig, men minimum fire ganger i året. Det er fosterhjems kommunen som har ansvar for å vurdere hvor ofte det er nødvendig å føre tilsyn med det enkelte barn, og om det skal reduseres fra fire til to besøk i året. Se mer om dette i punkt 5.6.1.¹³

2.1.1 Økonomiske rammer og adgangen til å avtale at tilsynet skal utøves av omsorgskommunen

Det er barnets omsorgskommune som skal dekke utgiftene til tilsynet i den enkelte sak. Uenighet om det økonomiske ansvaret må ikke føre til at det ikke blir ført tilsyn med fosterhjemmet. Det er fosterhjems kommunen sitt ansvar å sikre at det blir ført tilsyn.¹⁴

Tilsynet skal som en hovedregel utføres av fosterhjems kommunen.¹⁵ Videre er utgangspunktet at tilsynet utføres i henhold til den modellen som er valgt for tilsynet i fosterhjems kommunen. Det vil være fosterhjems kommunen som inngår oppdrags- eller arbeidsavtaler med tilsynspersonene og avklarer lønn og /eller godtgjørelse, og har ansvaret for å utbetale dette til tilsynspersonene. Fosterhjems kommunen sender refusjonskrav til omsorgskommunen. De økonomiske rammene og størrelsen på refusjonskravet må klarlegges på forhånd.

Forskriften åpner for at det kan inngås skriftlig avtale om at omsorgskommunen skal ha ansvaret for at det blir ført tilsyn i fosterhjemmet. Dette kan være aktuelt hvis fosterhjems-

¹² Jf. fosterhjemsforskriften § 5.

¹³ Rundskriv Q-1/2014, side 12.

¹⁴ Rundskriv Q-01/2014, side 5.

¹⁵ Jf. fosterhjemsforskriften § 8.

kommunen og barneverntjenesten i omsorgskommunen ikke kommer til enighet om de økonomiske rammene for fosterhjems kommunens tilsyn. Dersom det inngås en slik avtale, må det sikres at tilsynet har en uavhengig funksjon overfor både barneverntjenesten i omsorgskommunen og fosterforeldrene i fosterhjems kommunen.

Dersom omsorgskommunen har overtatt ansvaret for tilsynet, og oppdager eventuelle misforhold i fosterhjemmet, plikter omsorgskommunen å melde ifra til fosterhjems kommunen om dette. Slike forhold er det viktig at fosterhjems kommunen kjenner til dersom de ved en senere anledning vurderer å benytte fosterhjemmet til andre barn.

Selv om det ikke inngås avtale om at fosterhjems kommunen skal ha ansvaret for tilsynet, kan omsorgskommunen inngå oppdragsavtale direkte med tilsynspersonen i fosterhjems kommunen. Det er en forutsetning for en slik ordning at begge kommuner er enige om at dette er hensiktsmessig.

2.1.2 Fosterhjems kommunens organisering av tilsynet

Verken barnevernloven eller fosterhjems forskriften stiller bestemte krav til hvordan fosterhjems kommunen skal organisere tilsynet sitt. Fosterhjems kommunen kan tilpasse organiseringen av tilsynet til forholdene i kommunen. Ansvaret for tilsynet kan legges til barneverntjenesten eller en av de andre tjenestene i kommunen, som for eksempel helse- og omsorgstjenesten. Selve tilsynet kan utføres av ansatte i kommunen, av private aktører eller privatpersoner. Fosterhjems forskriften stiller krav om at det må gå klart frem av kommunens delegasjonsreglement hvilken instans i kommunen som gis ansvar for tilsynet.

Ved valg av organisasjonsmodell må det tas hensyn til forskriftens krav om at tilsynspersonen er uavhengig av barneverntjenesten og fosterforeldrene. Se nærmere om krav til uavhengighet i punkt 2.1.3.

I rundskrivet til fosterhjems forskriften står det beskrevet følgende om fosterhjems kommunens organisering av tilsynet:

Fosterhjems kommunen kan ansette egne personer som har ansvaret for å føre tilsyn med fosterhjemmene innad i kommunen, eller velge å engasjere eksterne aktører til å gjennomføre tilsynet. Dersom denne løsningen velges er det fortsatt kommunen som har ansvaret for at tilsynet utøves på en forsvarlig måte og i tråd med barnevernloven og fosterhjems forskriften. De eksterne aktørene vil være underlagt kommunens instruksjonsmyndighet og internkontrollsystem. Eksterne aktører vil også være underlagt fylkesmannens systemtilsyn på samme måte som fosterhjems kommunen selv. Det er viktig at eksterne aktører er godt kjent med dette før de påtar seg tilsynsoppdrag på vegne av kommunen.

For enkelte kommuner kan det være en løsning å inngå samarbeid med nabokommuner om gjennomføring av tilsynet. Det er heller ikke noe i veien for at kommunen velger å benytte tidligere tilsynsfører til å gjennomføre tilsynet i tilfeller der dette har fungert godt, slik at barnet ikke trenger å bytte tilsynsperson.¹⁶

Valg av organisasjonsmodell må sikre det enkeltes barns rett til å medvirke i egen barnevernssak. I rundskrivet til fosterhjemforskriften står det følgende om barns medvirkning:

Det følger av de alminnelige regler om barnets rett til medvirkning at barnet skal gis anledning til å gi opplysninger av betydning for hvem som skal føre tilsynet, og om det foreligger forhold som kan ha innvirkning på vedkommendes forutsetninger for å føre tilsynet. Et barn kan for eksempel ha synspunkter knyttet til kjønn og alder. Så langt det er mulig må slike synspunkter tas hensyn til.¹⁷

Det er viktig at barnet får en reell mulighet til å gi sine synspunkter ved valg av tilsynsperson, og at fosterhjemskommunen dokumenterer hvordan dette er gjort. Dette blir behandlet nærmere i punkt 3.4.

Fosterhjemskommunen bør også sikre at det er de samme personene over tid som fører tilsynet hos det enkelte barn så barnet får mulighet til å knytte relasjon til vedkommende. I veilederens kapittel 3 gis det en nærmere redegjørelse om hvem som kan være tilsynsperson, hvilke hensyn fosterhjemskommunen må ta ved valg av tilsynsperson til det enkelte barn og krav til tilsynspersonens uavhengighet.

2.1.3 Et uavhengig tilsyn

Et godt og forsvarlig tilsyn forutsetter legitimitet blant dem som direkte er berørt av tilsynet, men også innad i kommunen. Uavhengighet både overfor barneverntjenesten og fosterforeldrene er viktig for å etablere troverdighet i tilsynssituasjonen og for å ivareta tilsynsfunksjonen på en forsvarlig måte.

Dersom barnet bor i et fosterhjem i omsorgskommunen, og tilsynsbesøkene skal gjennomføres av noen med tilknytning til barneverntjenesten, må uavhengighet ivaretas ved at tilsyn ikke utføres av en person som har hatt direkte befatning med barnevernssaken.¹⁸

En annen viktig forutsetning for at tilsynet skal fungere etter sin hensikt, og at barna ønsker å fortelle åpent og ærlig om hvordan de har det i fosterhjemmet, er at barna stoler på at tilsynspersonen har en uavhengig rolle overfor fosterforeldrene og barneverntjenesten. Tilsyn kommer i tillegg til det oppfølgingsansvaret som barneverntjenesten i omsorgskommunen har. At to uavhengige parter, med ulikt ståsted fører kontroll med fosterbarnets situasjon, gir økt rettssikkerhet for barnet. At tilsynet skal ha en uavhengig rolle må inne-

¹⁶ Rundskriv Q-1/2014, side 2.

¹⁷ Rundskriv Q-1/2014, side 11.

¹⁸ Rundskriv Q-1/2014, side 8.

bære at tilsynspersonen på eget grunnlag gjør seg opp en mening om barnets situasjon, og påpeker eventuelle mangler i barneverntjenestens oppfølging av barnet.

2.1.4 Behandling av personopplysninger og internkontroll

Ved utføring av tilsyn vil både fosterhjems kommunen som ansvarlig for tilsynet, og tilsynspersonen motta, registrere og behandle taushetsbelagte opplysninger. Det understrekes at dokumenter med personsensitivt innhold i utgangspunktet ikke skal sendes på e-post. Dersom det sendes dokumenter med personsensitivt innhold elektronisk, må innholdet krypteres. Som ansvarlig for tilsynet, må fosterhjems kommunen sikre at personopplysninger om barn og familier ikke brukes urettmessig eller at personer som ikke har krav på å se personopplysningene får innsyn i disse.

Behandling av personopplysninger

Personopplysningsloven § 13 og personopplysningsforskriften kapittel 2 setter generelle krav til informasjonssikkerheten i systemer hvor det skal behandles personopplysninger. Fosterhjems kommunen er å anse som ansvarlig for behandling av personopplysninger knyttet til gjennomføring av tilsyn og utarbeidelsen av tilsynsrapportene, og har det hele og fulle ansvaret for at sensitive opplysninger behandles på en forsvarlig måte. Dette gjelder uavhengig av om tilsynet gjennomføres av kommunens egne ansatte eller av eksterne. Også eksterne tilsynspersoner vil være underlagt kommunens instruksjonsmyndighet, og er omfattet av kommunens internkontroll og av Fylkesmannens tilsyn med kommunen.

Det forutsettes at kommunene ved utføring av tilsynet oppfyller de kravene som stilles i personopplysningsloven. Dette innebærer blant annet at kommunen må sørge for å inngå nødvendige databehandleravtaler dersom kommunen velger å benytte eksterne til å utføre tilsynet på kommunens vegne.¹⁹

Klare databehandleravtaler²⁰ mellom kommunen og de som utfører tilsyn (tilsynspersonene) er en forutsetning for at kommunen skal kunne ivareta sin rolle som behandlingsansvarlig og for at fosterfamiliens og barnets rettsikkerhet og personvern skal bli ivaretatt på en tilfredsstillende måte. Databehandleravtalen bør blant annet ha bestemmelser om hvilke opplysninger som skal registreres, føringer knyttet til overholdelse av taushetsplikt og hvordan tilsynsrapporten skal håndteres.

Det understrekes at enhver som utfører tjeneste eller arbeid på kommunens vegne i henhold til barnevernloven er bundet av lovbestemt taushetsplikt etter barnevernloven § 6-7.²¹

¹⁹ Jf. personopplysningsloven § 13, jf. § 15 og personopplysningsforskriften kapittel 2.

²⁰ Se mer på <https://www.datatilsynet.no/> om databehandleravtale om behandling av personopplysninger.

²¹ Rundskriv Q-1/2014, side 6.

Internkontroll

Kommunen skal føre internkontroll for å sikre at kommunen utfører oppgavene sine i samsvar med krav fastsatt i lov eller i medhold av lov, se barnevernloven § 2-1 annet ledd. Denne plikten vil også gjelde ansvaret for å føre tilsyn med barn i fosterhjem, og inkluderer eksterne i den grad slike benyttes for å utføre tilsynsoppgaven. Et godt system for internkontroll er et viktig virkemiddel for å sikre forsvarlig gjennomføring av dette ansvaret.²²

2.1.5 Informasjon om tilsynet

Fosterbarnet og fosterforeldrene skal ha informasjon om tilsynet.²³ Dette gjelder informasjon om fosterhjems kommunens ansvar, tilsynets formål, rapportering og hvem som skal føre tilsynet. Fosterbarnets foreldre skal også få informasjon om tilsynet, og om hvem som skal føre tilsyn med barnet så fremt det ikke er hensyn som taler imot dette.²⁴ Som beskrevet i avsnittet om barns rett til medvirkning, er det å få tilstrekkelig og tilpasset informasjon en forutsetning for å kunne medvirke og for å skape forutsigbarhet for barnet.

Det formelle ansvaret for å informere er lagt til fosterhjems kommunen i fosterhjems forskriften § 8 sjettede ledd:

Fosterhjems kommunen skal ved barneverntjenestens godkjenning av fosterhjemmet orientere både barnet og fosterforeldrene om kommunens ansvar for tilsynet og hvem som skal føre tilsyn med barnet. Barnet skal informeres om at det når som helst kan ta opp eventuelle problemer i fosterhjemmet eller i forholdet til barneverntjenesten.

Det anbefales at fosterhjems kommunen gir skriftlig informasjon til barnet, fosterforeldrene, barneverntjenesten i omsorgskommunen og eventuelt foreldre om hvilken tilsynsperson som er valgt til fosterbarnet. Informasjon til barnet, fosterforeldrene og eventuelt barnets foreldre om tilsynsordningen bør imidlertid gis muntlig av saksbehandler i omsorgskommunen. Informasjonen kan eventuelt gis i samarbeid med fosterhjems kommunen eller sammen med tilsynspersonen.

Det bør alltid vurderes om saksbehandler fra omsorgskommunen skal være med i det første møtet mellom tilsynspersonen og barnet.

Når det gjelder samtaler med barna er det viktig å minne om tillitspersonordningen. Hvis barnet har tillitsperson, skal barnet alltid spørres om det vil ha med seg tillitspersonen under tilsynsbesøk og i samtaler med saksbehandler.

²² Rundskriv Q-1/2014, side 6.

²³ Forskrift om fosterhjem § 9 sjettede ledd.

²⁴ Rundskriv Q-1/2014 side 11.

2.1.6 Ansvar for at tilsynspersonen har nødvendig informasjon om barnet

Det er fosterhjems kommunens ansvar å sørge for at tilsynspersoner har tilstrekkelig med informasjon om barnet for å kunne utføre sitt oppdrag. Tilsynspersonene skal ikke selv innhente informasjon om barnet fra verken fosterforeldre eller barnet selv. Det anbefales at barneverntjenesten i omsorgskommunen så snart som mulig etter plassering overleverer informasjon om barnet til fosterhjems kommunen. Dersom fosterhjems kommunen ikke får slik informasjon, må den innhentes.

Se mer om tilsynets rolle i punkt 5.1.

2.1.7 Gjennomgang og kvalitetssikring av tilsynsrapportene

Fosterhjems kommunen har ansvar for å gjennomgå og kvalitetssikre tilsynsrapportene som skrives etter hvert tilsynsbesøk. Endelig rapport, som er godkjent av fosterhjems kommunen, skal snarest videresendes til barneverntjenesten i omsorgskommunen. Barneverntjenesten i fosterhjems kommunen må også få tilsendt en kopi av rapporten, hvis det er en annen instans som er tillagt ansvaret for tilsynet enn barneverntjenesten.²⁵

Hvis rapportene påpeker bekymringsfulle forhold skal fosterhjems kommunen, ved den instans som har ansvaret for tilsynet, kontrollere om forholdene er bedret i etterfølgende tilsyn.

Hvordan tilsynsrapportene skal utarbeides og hvordan rapportene skal følges opp er beskrevet nærmere i veilederens kapittel 6.

2.2 BARNEVERNTJENESTEN I OMSORGSKOMMUNENS ANSVAR OG OPPGAVER

Når barn flytter i fosterhjem er det barneverntjenesten i omsorgskommunen som har ansvaret for å følge opp hvert enkelt barn og føre kontroll med at barnet får god nok omsorg og har det bra i fosterhjemmet. Fosterbarnet er hovedpersonen i en fosterhjems plassering og det er barneverntjenestens ansvar å sikre barnet en best mulig oppvekst. Ved lovendring i 2014 ble barneverntjenestens helhetlige oppfølgingsansvar for barn det er fattet vedtak om omsorgsovertakelse for, tydeliggjort, noe som fremgår av barnevernloven § 4-16 første punktum:

Barneverntjenesten har etter omsorgsovertakelsen et løpende og helhetlig ansvar for oppfølgingen av barnet, herunder et ansvar for å følge utviklingen til barnet og foreldrene.

²⁵ Rundskriv Q-1/2014, side 15 og forskrift om fosterhjem § 9 femte ledd.

Barneverntjenestens oppfølgingsansvar overfor barn i fosterhjem etter en plassering etter barnevernloven 4-4, fjerde ledd, (frivillig plassering) fremgår av barnevernloven § 4-5:

Når hjelpetiltak vedtas, skal barneverntjenesten utarbeide en tidsavgrenset tiltaksplan. Barneverntjenesten skal følge nøye med på hvordan det går med barnet og foreldrene og vurdere om hjelpen er tjenlig, eventuelt om det er nødvendig med nye tiltak, eller om det er grunnlag for omsorgsovertakelse. Tiltaksplanen skal evalueres.

Barneverntjenestens oppfølgingsansvar er beskrevet nærmere i fosterhjemsforskriften § 7.²⁶ Reglene om tilsyn må ses i sammenheng med barneverntjenestens oppfølging av barnet i fosterhjemmet. Det er barneverntjenesten i omsorgskommunen som har ansvaret for å følge opp tilsynsrapportene og iverksette de tiltakene som vurderes som nødvendige for at barnet skal ha en god omsorgssituasjon. Det er også barneverntjenesten i omsorgskommunen som har ansvar for veiledning av fosterforeldrene og for å gi fosterforeldrene den støtten de trenger. Dette er ikke tilsynspersonens oppgave.

I kraft av sitt helhetlige oppfølgingsansvar skal barneverntjenesten i omsorgskommunen bidra til at både barnet, fosterforeldrene og foreldrene får tilstrekkelig informasjon om tilsynet. Videre skal det gis informasjon om forskjellen mellom barneverntjenestens oppfølging av barnet og fosterhjemmet og tilsynspersonens ansvar og oppgaver.

Se nærmere om tilsynsoppdraget og tilsynspersonens oppgaver i kapittel 5.

Barneverntjenesten i omsorgskommunen bør også fortløpende, for eksempel på oppfølgingsbesøkene i fosterhjemmet, snakke med barnet og fosterforeldre om hvordan de opplever tilsynet. Viktige temaer kan for eksempel være om barnet har tillit til tilsynspersonen og om barnet kan snakke åpent med tilsynspersonen. Dette vil fungere som en kvalitetssikring av tilsynet og barnets rett til medvirkning i egen barnevernssak.

2.2.1 Gi informasjon til fosterhjems kommunen

Barneverntjenesten må sørge for å gi fosterhjems kommunen den informasjon om barnet som er nødvendig for at det skal kunne føres et godt tilsyn. Det er ikke gitt at fosterhjems kommunen skal få oversendt alle tilgjengelig dokumenter om barnet. Barneverntjenesten bør utarbeide et notat med oppsummering av mål og plan for plassering, samt andre forhold av betydning.

Se også 2.1.6 og 5.1.2.

²⁶ Se fosterhjemsforskriften på side 43.

2.2.2 Samtykke til reduksjon av antall tilsynsbesøk

Dersom fosterhjems kommunen anbefaler reduksjon av antall tilsyn i året, må barnet og barneverntjenesten i omsorgskommunen samtykke.²⁷ Vilkårene for reduksjon av antall tilsynsbesøk omtales nærmere i 5.2.1.

2.2.3 Informasjon og samarbeid med barnets tillitsperson

Dersom barnet har en egen tillitsperson, er det barneverntjenesten i omsorgskommunen som har ansvaret for at tilsynspersonen får informasjon om hvem som er barnets tillitsperson, og at barnet har anledning til å ha med seg sin tillitsperson under tilsynsbesøket.²⁸

Se nærmere om barnets tillitsperson i punkt 2.4.

2.2.4 Oppfølging av tilsynsrapportene

Det er barneverntjenesten i omsorgskommunen som har ansvar for å følge opp tilsynsrapportene. Hvis det i rapportene er påpekt forhold som gir grunn til bekymring, må barneverntjenesten sørge for å følge opp disse umiddelbart. Barneverntjenesten i omsorgskommunen har ansvaret for å iverksette nødvendige tiltak ovenfor barnet og fosterhjemmet.

Se nærmere om skriving og oppfølging av tilsynsrapporter i veilederens kapittel 6.

2.2.5 Oppfølgingsansvar overfor barnets foreldre

Barneverntjenesten skal følge opp fosterbarnets foreldre, blant annet informere om barnets utvikling i fosterhjemmet. I denne oppfølgingen bør også informasjon fra tilsyn og innholdet fra tilsynsrapportene være et tema.

2.2.6 Det økonomiske ansvaret for tilsyn

Det er barnets omsorgskommune som har det økonomiske ansvaret for tilsynet i den enkelte sak. Dette omfatter, lønn, reiseutgifter og eventuelt aktivitetspenger til personer som skal føre tilsyn. Det er fosterhjems kommunens ansvar å avklare de ulike sidene ved betalingsansvaret med omsorgskommunen. Fosterhjems kommunens utgifter til tilsynet søkes refundert fra omsorgskommunen eller betales direkte til tilsynsperson, jf. også punkt 2.1.1.

2.3 BARNETS FOSTERFORELDRE

Fosterforeldre skal få informasjon om fosterhjems kommunens ansvar for tilsynet og hvem som skal føre tilsyn med barnet. Det er viktig at fosterforeldrene får informasjon om at

²⁷ Forskrift om fosterhjem § 9, første ledd og rundskriv Q-1/2014 side 12.

²⁸ Rundskriv Q-1/20014 side 9.

tilsynet er der for barnets skyld, og at barnet når som helst skal kunne ta opp eventuelle problemer i fosterhjemmet eller i forholdet til barneverntjenesten.²⁹

Fosterforeldrene må informeres om at den som fører tilsyn skal få adgang til fosterhjemmet så ofte som nødvendig. Ved alle fosterhjems plasseringer inngås det en avtale mellom barneverntjenesten i omsorgskommunen og fosterforeldrene.³⁰ Avtalen regulerer både fosterforeldrenes og barneverntjenestens oppgaver og forpliktelser. Fosterforeldre forplikter seg gjennom fosterhjemsavtalen til å gi «... barneverntjenesten og barnets tilsynsfører adgang til hjemmet og til de opplysninger som er nødvendige for at de skal kunne føre kontroll og tilsyn...».

2.3.1 Forberede barnet på tilsynsbesøket

Fosterforeldre har en viktig oppgave med å forberede barnet på tilsynsbesøkene. Det kan gjøres ved å gjenta å gjenta informasjon om hvorfor barnet skal ha tilsyn, motivere barnet til å snakke med tilsynspersonen og legge til rette for besøkene. Fosterforeldrene har plikt til å legge til rette for samtaler med barnet – uten at fosterforeldre er til stede.³¹

2.3.2 Kontakt med tilsynspersonen

Hvilken kontakt tilsynet har med fosterforeldrene, vil blant annet avhenge av barnets alder og barnets ønsker. I rundskrivet står det at tilsynspersonen også må ha samtale med fosterforeldrene.³² Dette bør ikke tolkes som at de må snakke med fosterforeldrene uten at fosterbarnet er til stede. Når det gjelder de minste barna, kan tilsynspersonene ikke skaffe seg tilstrekkelig informasjon uten å samtale med fosterforeldrene. Videre vil noen barn, uansett alder ikke ønske å snakke med tilsynspersonen som kommer på besøk uten at en av fosterforeldrene er til stede. Dette må tilsynspersonen respektere, samtidig som det er viktig at både tilsynet og fosterforeldrene formidler til barnet at samtaler uten fosterforeldrene er til stede er en rett og en mulighet barnet har.

I de tilfeller der barnet alltid vil ha fosterforeldrene med, eller der barnet formidler lite til tilsynspersonen, eventuelt vegrer seg for å snakke med tilsynspersonen, kan det lett skje at tilsynsbesøkene glir over til å bli møter mellom tilsynet og fosterforeldrene. Det kan også skje at fosterforeldrene har behov for veiledning, og ønsker å benytte tilsynspersonene til dette. Tilsynet skal ikke ha en veilederfunksjon overfor fosterforeldrene.

Ved de fleste fosterhjems plasseringer vil samtaler med fosterbarn og fosterforeldre sammen være et viktig supplement til de samtaler som tilsynet har med barnet alene. Dersom barnet vet hvorfor de voksne snakker sammen og om hva, vil barnet lettere kunne forstå og oppleve slike samtaler som ukompliserte.

²⁹ Forskrift om fosterhjem § 8 sjette ledd.

³⁰ Avtalen er utarbeidet av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet i 2010.

³¹ Forskrift om fosterhjem § 9 andre og tredje ledd.

³² Rundskriv Q-1/2014, side 13.

2.3.3 Tilsynsrapporten

Fosterforeldre har ikke rett til å få kopi av tilsynsrapportene. Dette er viktig for barnet å få vite. Hvis det i rapporten fremkommer bekymringsfulle opplysninger eller anklager mot fosterforeldrene, er det barneverntjenesten i omsorgskommunen sitt ansvar å ta opp dette med fosterforeldrene og sette inn nødvendige tiltak.

Mer om tilsynsrapporten i kapittel 6.

2.3.4 Hva hvis tilsynspersonen ikke fungerer?

Fosterforeldre må melde fra til fosterhjemskommunen eller barneverntjenesten i omsorgskommunen hvis barnet ikke har tilsynsperson, eller dersom tilsynsperson ikke kommer fire ganger i året. Hvis fosterforeldrene har meldt fra og det ikke fører til endring, bør fosterforeldrene melde fra til Fylkesmannen.

Fosterforeldre bør melde fra til barneverntjenesten i omsorgskommunen dersom de ser at barnet ikke har tillit til sin tilsynsperson, eller har sterke reaksjoner før og/eller etter et tilsynsbesøk.

Når barneverntjenesten i omsorgskommunen kommer på besøk til fosterbarnet og fosterfamilien bør tilsynsbesøkene og hvordan barnet opplever tilsynet være tema.

2.4 BARNETS TILLITSPERSON

Barn som barnevernet har overtatt omsorgen for kan gis anledning til å ha med seg en person det har tillit til. Det er vedtatt en egen forskrift om medvirkning og tillitsperson som trådte i kraft 1. juni 2014. Formålet med en egen tillitsperson er å styrke barnets medvirkning, og gi barnet en trygghet slik at han eller hun lettere kan gi uttrykk for sine synspunkter i egen barnevernssak.³³ I forarbeidene til lovbestemmelsen fremheves at det kan være naturlig at tillitspersonen er til stede sammen med barnet og støtter barnet under tilsynsbesøkene når han eller hun skal fortelle hvordan situasjonen i fosterhjemmet oppleves.³⁴

Barneverntjenesten i omsorgskommunen skal så tidlig som mulig informere barnet om muligheten til at de selv kan velge en person til å være sin tillitsperson, og hvilke rolle tillitspersonen har.³⁵ Barnet kan velge om det vil ha med seg sin tillitsperson når det treffer tilsynspersonen. Tillitspersonen skal være en støtte for barnet og bidra til at barnets perspektiv og opplevelse av situasjonen kommer frem.³⁶

³³ Forskrift om medvirkning og tillitsperson § 8.

³⁴ Rundskriv Q -1/2014, side 9.

³⁵ Forskrift om medvirkning og tillitsperson §§ 9 og 12.

³⁶ Forskrift om medvirkning og tillitsperson § 11.

Tillitspersonen skal undertegne en taushetserklæring og fremvise politiattest (begrenset barneomsorgsattest).

Under følger en skjematisk fremstilling av noen av forskjellene mellom tillitsperson og tilsynsperson.

	Tillitsperson – barnets person	Tilsynsperson – det offentliges kontrollperson
Hjemlet i barnevernloven	§ 4-1 annet ledd	§ 4-22 femte ledd
Forskrift	Forskrift om medvirkning og tillitsperson § 8-14.	Forskrift om fosterhjem §§ 8 og 9
Formål	Å gi barnet en trygghet slik at han eller hun lettere kan gi uttrykk for sine synspunkter i egen barnevernssak.	Føre tilsyn med at barnet får forsvarlig omsorg i fosterhjemmet og at de forutsetninger som ble lagt til grunn for plasseringen blir fulgt opp.
Valg av person	Barnet velger selv sin tillitsperson.	Fosterhjems kommunen velger tilsynsperson til barnet.
Oppgaver	Være en støtte for barnet. Bidra til at barnets perspektiv og opplevelse av situasjonen kommer frem.	Kontroll ved å ha kontakt og samtaler med barnet (fosterfamilien). Rapportere.
Hypighet	Når barnet ønsker det. For eksempel ved møter barnet har med barneverntjenesten og ved tilsynsbesøk	Så ofte som nødvendig, men minimum 4 (2) ganger i året
Rapport	Nei.	Ja, etter hvert tilsynsbesøk.
Taushetserklæring	Ja.	Ja.
Politiattest	Ja.	Ja.
Honorar/godtgjøring	Nei.	Ja.

Tabell 1. Faktaboks om tillitsperson og tilsynsperson

2.5 FYLKESMANNEN

Fylkesmannen fører tilsyn med om kommunen oppfyller sine plikter etter barnevernloven.³⁷ Dette tilsynet utøves på flere måter, men mest aktuelt i denne sammenheng er behandlingen av såkalte tilsynsklager eller saksbehandlingsklager. Dette er saker som åpnes fordi Fylkesmannen har mottatt en klage eller annen informasjon som gir grunn til å tro at barneverntjenestens saksbehandling ikke har vært i henhold til barnevern- og/eller forvaltningssloven. I slike tilfeller vil Fylkesmannen oversende klagen til den aktuelle barneverntjenesten og be om en redegjørelse, og om å få oversendt aktuelle saksdokumenter. Basert på klagen, barneverntjenestens redegjørelse og sakens dokumenter, vil Fylkesmannen gjøre en vurdering av om saksbehandlingen har vært i henhold til lovverk og retningslinjer.

Når en tilsynsrapport viser alvorlige mangler i barnets omsorgssituasjon, skal fosterhjemskommunen sende kopi av rapporten til Fylkesmannen.³⁸ Rapporten skal sendes til Fylkesmannen i det fylket som har tilsynsansvar for barnets omsorgskommune. Når Fylkesmannen mottar en slik rapport, må det gjøres en vurdering av om det skal åpnes tilsynssak overfor omsorgskommunen, eller om rapporten gir grunnlag for annen oppfølging fra Fylkesmannens side.

2.6 FOSTERBARNETS FORELDRE

Foreldre kan være bekymret for om barna deres har det bra i fosterhjemmet. Et uavhengig tilsyn kan trygge dem på at noen andre følger med på utviklingen til barnet deres og rapporterer hvis det er forhold som må rettes på.

At fosterbarnets foreldre skal få informasjon om tilsynet og hva det innebærer, fremgår i rundskrivet til forskriften. Så fremt det ikke er hensyn som taler imot det, bør barnets foreldre dessuten få informasjon om hvem som skal føre tilsyn med barnet.³⁹ Et slikt hensyn kan for eksempel være at barnet bor på sperret adresse.⁴⁰ Også her kan det være hensiktsmessig at fosterhjemskommunen sender skriftlig informasjon til barnets foreldre, og at barnets saksbehandler i omsorgskommunen er den som snakker med barnets foreldre. Barneverntjenesten i omsorgskommunen har ansvar å følge opp foreldre etter en omsorgsovertakelse,⁴¹ og i den kontakten de har med foreldre, bør tilsynet alltid være et tema.

³⁷ Jf. barnevernloven § 2-3 b.

³⁸ Jf. fosterhjemsforskriften § 9.

³⁹ Rundskriv Q-1/2014, side 11.

⁴⁰ I disse tilfellene er det fosterhjemskommunen som har det formelle ansvaret for å informere barnets foreldre.

⁴¹ Barnevernloven § 4-16.

3

HVEM KAN VÆRE TILSYNSPERSON

Ved valg av tilsynspersoner må kommunen legge stor vekt på å finne personer som er egnet til å kunne skape tillit. Det stilles ikke noe krav om formell barnefaglig eller barnevernfaglig bakgrunn for å bli tilsynsperson, men tilsynspersoner bør ha erfaring fra arbeid med barn. Om en person er egnet som tilsynsperson, vil bero på en konkret vurdering. De som skal føre tilsyn må imidlertid kunne utføre oppgaven over tid, og ha en tilstrekkelig uavhengig rolle overfor barneverntjenesten og fosterforeldrene. Det skal også tilstrebes at tilsynspersonen har samme kulturelle og/eller språklige bakgrunn som barnet eller besitter kompetanse i minoritetsbarns eget språk eller kultur.

Det er ikke en plikt for fosterhjemskommunen å oppnevne en bestemt tilsynsperson til det enkelte barn.⁴² Det anbefales likevel at samme person over tid fører tilsyn med det enkelte barn, da dette vil gjøre det lettere å oppnå tillit hos barnet. Kjennskap til barnet og fosterforeldrene over tid vil også kunne bidra til bedre kvalitet på tilsynspersonens observasjoner under tilsynet.

I fosterhjemsforskriften § 8 er det derfor presisert at fosterhjemskommunen skal legge vekt på å gi tilsynsoppgaver til personer som kan utføre oppgaven over tid.⁴³

⁴² Rundskriv Q-1/2014, side 7.

⁴³ Rundskriv Q-1/2014, side 8.

3.1 TILSYNSPERSONENS KULTURELLE OG SPRÅKLIG TILHØRIGHET

Ifølge fosterhjemsforskriftens § 8 fjerde ledd skal det tilstrebes at tilsynspersonen har samme kulturelle eller språklige tilhørighet som barnet eller besitter kompetanse i minoritetsbarns eget språk eller kultur.

Ved valg av tilsynsperson bør en alltid spørre barna om de ønsker en tilsynsperson som har samme kulturelle og språklige bakgrunn som dem. For noen barn er det ikke viktig at tilsynspersonen kommer fra samme kultur, mens for andre er det av avgjørende betydning for å kunne snakke om hvordan de har det i fosterhjemmet. Dersom barnet ikke snakker norsk eller har ytret ønske om en tilsynsperson med samme morsmålskompetanse, anbefales det at tilsynspersonen snakker barnets morsmål. I de tilfeller det ikke er mulig, kan en annen person med morsmålskompetanse være til stede, for eksempel barnets tillitsperson. Det er i de tilfellene viktig at tillitspersonen har god forståelse av forholdet mellom egen rolle overfor barnet og tilsynspersonens rolle.

I alle tilfelle bør tilsynspersonen alltid ha kunnskap om det enkelte barns kultur. Dette må fosterhjems kommunen sørge for at tilsynspersonene får før første tilsynsbesøk.

I de tilfeller der fosterhjems kommunen har fast ansatte tilsynspersoner, kan det i enkelte tilfeller bli aktuelt å engasjere andre tilsynspersoner. Dette kan være nødvendig for å sikre at barnet får en tilsynsperson med samme kulturelle eller språklige tilhørighet som barnet, eller en tilsynsperson som besitter kompetanse i minoritetsbarnets eget språk eller kultur.

3.2 TIDSPERSPEKTIV – STABILITET I RELASJONEN TIL BARNET

Fosterhjems kommunen skal legge vekt på å gi tilsynsoppgaver til personer som kan utøve oppgaven over tid. Dette er et krav ifølge fosterhjemsforskriften.⁴⁴ Ved valg av tilsynsperson til små barn, må det vektlegges at oppdraget vil kunne bli langvarig.

Fosterhjems kommunen skal føre tilsyn med barnet så ofte som nødvendig men minimum 4 ganger i året. Det vil ikke være forsvarlig av fosterhjems kommunen å engasjere tilsynspersoner som ikke vil ha tid og mulighet til mer enn minimumskravet.

3.3 UAVHENGIGHET

Den personen som skal føre tilsyn må ha en tilstrekkelig uavhengig funksjon overfor barneverntjenesten, fosterforeldrene og barnets foreldre. Dersom barnet bor i et fosterhjem i omsorgskommunen, og tilsynsbesøkene skal gjennomføres av noen med tilknytning til barneverntjenesten, må uavhengighet ivaretas ved at tilsyn ikke utføres av en person som har hatt direkte befatning med barnevernssaken.

⁴⁴ Forskrift om fosterhjem § 8, fjerde ledd

3.4 BARN MEDVIRKNING VED VALG AV TILSYNSPERSON

Alle barn i barnevernet har rett til medvirkning og innflytelse i egen barnevernssak. Dette er nedfelt i barnevernloven⁴⁵ og forskrift om medvirkning og tillitsperson. Se også i kapittel 1.1. For å kunne medvirke ved valg av tilsynsperson, må barnet få tilstrekkelig og tilpasset informasjon om hva en tilsynsperson er og gjør. Barnet må også informeres om at det kan si sin mening ved valg av tilsynsperson. Barnet kan spørres om det kjenner noen som kan være tilsynsperson. Hvis ikke, må barnet få mulighet til å uttale seg til fosterhjemskommunens forslag om tilsynsperson. Et barn kan for eksempel ha synspunkter knyttet til kjønn, alder og etnisitet, som fosterhjemskommunen bør ta hensyn til.

Så langt det er mulig skal det tas hensyn til barnets synspunkter, og barnets synspunkter må dokumenteres.⁴⁶ Også fosterhjemskommuner som har fast ansatte tilsynspersoner, må ta hensyn til barns rett til medvirkning ved valg av tilsynsperson. Det vil i enkelte tilfeller kunne være aktuelt å engasjere en tilsynsperson i tillegg til de som er fast ansatt, for å ivareta barnets synspunkter. Retten til medvirkning innebærer at barna skal gis mulighet til å bytte tilsynsperson hvis de ikke har tillit til eller synes det er vanskelig å snakke med tilsynspersonen.

På hvilken måte barnet har medvirket, skal dokumenteres.

3.5 POLITIATTEST

Tilsynspersoner skal fremlegge politiattest i henhold til barnevernloven § 6-10. For tilsynspersoner er det et krav om *avgrenset barneomsorgsattest*.⁴⁷ Formålet med barneomsorgsattester er å gi barn beskyttelse mot overgrep eller alvorlig, skadelig innflytelse, samt bidra til å øke tillit til at mindreårige tas hånd om av skikkede personer.⁴⁸

Til bestemmelsen om politiattest er det utarbeidet en egen forskrift⁴⁹ og et rundskriv med utfyllende retningslinjer til forskriften.⁵⁰ I forskriftens § 4 fremkommer det at kommunen skal kreve politiattest⁵¹ fra personer som skal utøve tilsyn med barn i fosterhjem.

Fosterhjemskommunen har ansvaret for å innhente tilfredsstillende politiattest for sine tilsynspersoner. Politiattesten skal oppbevares hos fosterhjemskommunen sammen med taushetserklæringen. Dersom det er inngått avtale om at tilsynet skal utøves av omsorgskommunen, må omsorgskommunen sørge for å innhente politiattest. Når tilsynspersonen avslutter sitt arbeidsforhold, skal politiattesten makuleres.

⁴⁵ Barnevernloven § 4-1.

⁴⁶ Rundskriv Q-1/2014 side 11.

⁴⁷ Avgrenset barneomsorgsattest omfatter seksualforbrytelser mot barn og voksne, drap, narkotikaforbrytelser og grov volds- og ranskriminalitet. Attesten skal også vise verserende saker, dvs. saker som er oppe til rettsbehandling. Se nærmere om innholdet i attesten i Rundskriv Q-34/2011 side 6.

⁴⁸ Rundskriv Q-34/2011 side 1.

⁴⁹ Forskrift om politiattest i henhold til barnevernloven.

⁵⁰ Rundskriv Q-34/2011.

⁵¹ Jf. barnevernloven § 6-10 første ledd.

3.6 TAUSHETSPLIKT

Tilsynspersoner har taushetsplikt etter barnevernloven § 6-7. Dersom fosterhjems kommunen bruker eksterne til å utføre tilsynsoppgaven på vegne av kommunen, omfattes også disse av taushetspliktbestemmelsen i barnevernloven.

Taushetsplikt etter barnevernloven er strengere enn det som følger av de alminnelige reglene i forvaltningsloven og omfatter alle opplysninger som kan knyttes til enkeltpersoner. Dette innebærer at alle som skal utføre tilsyn er bundet av en streng lovbestemt taushetsplikt når de utfører tilsynsarbeidet. Dette gjelder også for oppbevaring av dokumenter.⁵²

I og med at det er fosterhjems kommunen som har ansvaret for tilsynet, er det fosterhjems-kommunen som har ansvaret for å sikre at taushetserklæring undertegnes før tilsynspersonene får informasjon om barnet.

Taushetserklæringen bør oppbevares sammen med politiattesten. Dersom det er inngått avtale om at tilsynet skal utøves av omsorgskommunen, må omsorgskommunen sørge for at taushetserklæring undertegnes av tilsynspersonen.

⁵² Det vises til rundskriv fra Barne- og likestillingsdepartementet (2005) Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten.

4

OPPLÆRING OG VEILEDNING AV TILSYNSPERSONENE

Fosterhjems kommunen har ansvaret for opplæring og veiledning av tilsynspersonene.⁵³ Opplæring og veiledning av tilsynspersonen er viktig for å sikre et forsvarlig tilsyn og oppnå målet om økt profesjonalisering. Dette gjelder både før og under tilsynsarbeidet. Tilsynspersonen har en plikt til å delta på den opplæring kommunen vurderer som nødvendig.

⁵³ Barnevernloven § 4-22, siste ledd og forskrift om fosterhjem § 8, femte ledd.

4.1 OPPLÆRING OG KURS

Kommunens opplæring og veiledning må sikre at tilsynspersonene kan utføre oppgaven på en faglig forsvarlig og god måte. Opplæringen må gi kunnskap og kompetanse slik at tilsynspersonene kan forstå og samhandle med fosterbarna på en god og hensiktsmessig måte og lære hvordan de skal skrive gode tilsynsrapporter.

Opplæring av tilsynspersonene må inneholde:

- Fosterhjemskommunens ansvar for tilsyn
- Barneverntjenestens ansvar for den enkelte plassering
- Tilsynspersons oppgave, rolle og ansvar
- Barns rettigheter
- Det å samtale med barn i en krevende og utsatt livssituasjon
- Omsorgssvikt, herunder forskjellige typer omsorgssvikt og hvordan dette kan komme til uttrykk i barns adferd
- Hva er alvorlige mangler i barnets omsorgssituasjon
- Rapportskriving; hvordan skrive gode rapporter etter tilsynsbesøkene
- Informasjon om tilsynspersonens opplysningsplikt når det er mistanke om at barnet blir utsatt for omsorgssvikt

Hva som er nødvendig opplæring vil variere ut fra individuelle forutsetninger og behov. Det anbefales at alle tilsynspersoner får opplæring før første tilsynsoppdrag.

4.2 VEILEDNING

Veiledning bør alltid gis før første tilsynsbesøk, sammen med nødvendig informasjon om det enkelte barn. Et viktig veiledningstema er rapportering, både rapportene etter hvert tilsyn og plikt til umiddelbar rapportering når det er grunn til bekymring for omsorgen fosterbarnet får. Videre må fosterhjemskommunen alltid vurdere hvordan påfølgende veiledning skal tilbys. Tilsynspersoner har behov for ulik grad av veiledning. En del tilsynspersoner har ikke kolleger å støtte seg til, diskutere med eller utveksle erfaringer med. Individuell veiledning knyttet til det enkelte barn er derfor viktig for å sikre god kvalitet og forsvarlighet i tilsynet.

Kommunene kan organisere samlinger eller gruppeveiledning eller lignende for alle tilsynspersonene i kommunen, eventuelt inngå samarbeid med nabokommuner om dette. I gruppeveiledning kan ulike barnefaglige temaer tas opp avhengig av hva det meldes behov for. Dette kan for eksempel være kunnskap om barn med funksjonsnedsettelse, særskilte diagnoser eller kunnskap om barn med annen etnisk bakgrunn og kultursensitivitet. Veiledning i gruppe må skje innenfor de rammene som taushetsplikten setter. Det er viktig at fosterhjemskommunen minner om dette innledningsvis når slike samlinger skal avholdes.

5

TILSYNSOPPDRAGET – KONTROLLROLLEN - GJENNOMFØRING AV TILSYNET

Det er viktig at fosterbarn, fosterforeldre, barnets foreldre, barneverntjenesten og tilsynspersonene kjenner til formålet med tilsynet.

Tilsynets skal kontrollere at barn i fosterhjem får forsvarlig omsorg og at forutsetningene som er lagt til grunn for fosterhjems plasseringen blir fulgt opp. Tilsynet skal dermed avdekke både hvordan barnet opplever sin situasjon i fosterhjemmet, og være et mer helhetlig tilsyn med hvordan omsorgen for barnet ivaretas. Informasjon fra barn og unge selv er en vesentlig del av vurderingsgrunnlaget og et viktig ledd i å sikre at barns medvirkning. Det innebærer at tilsynspersonen må beskrive hvordan barnet oppfatter sin egen livssituasjon, og i stor grad formidle hva barnet sier, med barnets egne ord.

5.1 TILSYNSPERSONENS KONTROLLROLLE

5.1.1 Kontroll med at barnet får tilfredsstillende omsorg i fosterhjemmet

Det er ikke mulig å beskrive entydig hva som er tilfredsstillende omsorg. Formuleringen tilsier at tilsynet bør ha et bredt sammenligningsgrunnlag med hensyn til å vurdere hvilke forventninger og oppgaver som ligger til omsorgsansvaret for barn i ulik alder. Dette understreker betydningen av at tilsynspersonen bør ha erfaring fra arbeid med barn.

Når tilsynspersonen skal kontrollere om barnet får tilfredsstillende omsorg i fosterhjemmet, må det tas hensyn til om det enkelte barn har særskilte behov som stiller særlige krav til fosterforeldrenes ivaretagelse og omsorgsutøvelse. En forutsetning for at tilsynspersonen skal kunne utøve kontroll i slike tilfeller, er at han/hun har informasjon om barnets særlige behov og hvordan fosterforeldrene skal møte disse. Barneverntjenesten i omsorgskommunen må sikre at tilsynspersonen har tilstrekkelig informasjon for å kunne vurdere omsorgen for det enkelte barn.

5.1.2 Informasjon til tilsynspersonene

For å kunne føre kontroll med om forutsetningene for plasseringen blir fulgt opp, må tilsynspersonen kjenne til hva forutsetningene er. Disse kommer til uttrykk gjennom noen sentrale dokumenter:

- Barneverntjenestens vedtak om frivillig plassering eller fylkesnemndas vedtak om omsorgsovertakelse og samvær sier noe om formålet med plasseringen, barnets historikk og vurderinger av det enkelte barnets behov. Tidsaspektet som er tenkt for plasseringen vil også komme frem her.
- Alle barn som det fattes vedtak om omsorgsovertakelse for, skal ha en omsorgsplan. Omsorgsplanen gir informasjon om barneverntjenestens tanker om barnets fremtid med hensyn til hvor det skal bo og vokse opp og om barnets relasjon til og kontakt med sin familie. I tillegg tydeliggjør omsorgsplanen om barnet har særlige behov som må følges opp. Omsorgsplanen skal ha et langsiktig perspektiv.
- Dersom barnet er frivillig plassert skal barneverntjenesten utarbeide en tiltaksplan, som på samme måte som omsorgsplaner gir viktig informasjon om barnet som tilsynspersonen trenger for å kunne føre kontroll. Tiltaksplanen tydeliggjør hva som er barnets særlige behov og hvordan disse skal imøtekommes. Tiltaksplanen har ofte et kortere tidsperspektiv enn omsorgsplaner og skal evalueres jevnlig.

Frivillige plasseringer

Ved frivillige plasseringer beholder foreldrene bestemmelsesretten over barnet, og det er de som bestemmer hvem som kan få innsyn i taushetsbelagte opplysninger om barnet.

Barneverntjenesten i omsorgskommunen må derfor i dialog med foreldrene finne ut hvilke opplysninger tilsynspersonen skal få, og foreldrene må gi samtykke til at tilsynspersonen får disse opplysningene.

Plasseringer etter omsorgsovertakelser

Etter en omsorgsovertakelse er det barneverntjenesten i omsorgskommunen som avgjør hvilke opplysninger om barnet tilsynspersonen kan få innsyn i. Det er likevel viktig å være klar over at det er mange opplysninger i en barnevernssak som ikke først og fremst er *opplysninger om barnet*, men om andre, og da først og fremst om foreldrene. Grensen mellom hvilke opplysninger som bare omhandler barnet, og hvilke opplysninger som (også) omhandler foreldrene, vil i mange tilfeller være vanskelig å trekke. Dersom barneverntjenesten i omsorgskommunen mener at det er nødvendig å gi opplysninger som omhandler foreldrene, kan de spørre foreldrene om de gir samtykke til at opplysningene gis til tilsynspersonen.

Det må gjøres en konkret vurdering av barneverntjenesten i omsorgskommunen hvilke opplysninger tilsynspersonen trenger for å utøve tilsynet. Tilsynspersonen bør ikke få innsyn i hele fylkesnemndsvedtaket, men det kan eventuelt gis innsyn i de delene som omhandler barnet. En annen mulighet er at barneverntjenesten lager en sammenstilling av de opplysningene fra vedtaket og andre dokumenter som handler om barnet og som er relevante for tilsynsoppdraget.

Det er fosterhjems kommunen som har ansvar for at tilsynspersonen får de opplysningene som er nødvendig for å gjennomføre tilsynsoppdraget, men barneverntjenesten i omsorgskommunen har ansvar for at fosterhjems kommunen får disse opplysningene.

I tillegg til relevante opplysninger fra de ovennevnte dokumentene, må tilsynspersonen få utfyllende informasjon om barnet og dets bakgrunn dersom det har betydning for tilsynsoppdraget. Dette kan være opplysninger om:

- barnets etniske, religiøse og språklige bakgrunn
- barnets eventuelle søsken og hvor de bor
- betydningsfulle personer i barnets liv
- spesielle interesser og lignende
- informasjon om helse og funksjonsnedsettelse

Ovennevnte kulepunkter kan imidlertid være opplysninger som tilsynspersonene heller vil spørre barnet direkte om framfor å få vite dette på forhånd. Her vil barnets alder og tilsynspersonenes egen vurdering av hva som er best i hvert enkelt tilfelle spille inn.

En annen viktig betingelse for god utøving av tilsynsoppgaven er at tilsynet har informasjon om hvilken forståelse barnet har av *hvorfor* hun eller han bor i fosterhjem, og om hvor lenge barnet skal bo der. Denne informasjonen vil kunne hjelpe tilsynspersonene i samtalen med barnet om hvordan barnet selv mener å ha det i fosterhjemmet.

Ansvar for løpende informasjon om endringer i barnets liv og barneverntjenestens oppfølging

Barn og fosterforeldre bør slippe å fortelle om forhold tilsynspersonen burde hatt informasjon om på forhånd. I tillegg skal tilsynspersonen være best mulig forberedt i møtet med barnet. Barneverntjenesten i omsorgskommunen skal derfor jevnlig gi tilsynspersonen informasjon om barnet under hele oppdraget, om endringer som har innvirkning på barnets situasjon på kort eller lang sikt, for eksempel endring av samværsavtalen, endring av tiltaks- eller omsorgsplan, eller endring i vedtak fra fylkesnemnd eller domstol.

Dersom tilsynspersonen har meldt fra om bekymringsfulle forhold rundt barnet, må tilsynspersonen få informasjon om hva barneverntjenesten i omsorgskommunen har gjort for å bedre barnets situasjon. Likeledes må tilsynsperson få informasjon dersom tilsynsrapporten er sendt videre til Fylkesmannen og hva som eventuelt blir resultatet av det.

5.1.3 Tilsyn med ivaretagelse av barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn

Tilsynspersonen må føre tilsyn med at barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn ivaretas på hensiktsmessig måte.⁵⁴ Dette omfatter den rett alle minoriteter,⁵⁵ herunder samiske barn, har til å ivareta sitt eget språk og kultur. Tilsynspersonen bør vite hvilke tiltak barneverntjenesten har satt inn for å sørge for at barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn ivaretas. Videre bør tilsynspersonen vite hva som står om dette i fylkesnemndsvedtaket og i barnets omsorgs- eller tiltaksplan.

Når det er aktuelt, bør barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn være tema ved tilsynsbesøk. Tilsynspersonen bør spørre barnet hvordan det får ivaretatt sin religion, kultur og språk, og eventuelt om barnet kunne ønske at noe hadde vært gjort annerledes. Det er viktig å være bevisst på at barnet kan ha andre erfaringer enn fosterforeldrene og barneverntjenesten av hvordan dette ivaretas. Under tilsynsbesøkene kan tilsynspersonen høre med fosterforeldre hvordan de tilrettelegger for at barnet skal ha en positiv identitetsutvikling og være stolt av sin bakgrunn, herunder hvordan de tilrettelegger for at fosterbarnet kan ha kontakt med familie, slekt og annet sosialt nettverk.

5.1.4 Rollen som kontrollør

Et av formålene ved lovendringen i 2014 var at tilsyn med barn i fosterhjem skulle profesjonaliseres, blant annet ved at tilsynspersonens rolle som kontrollør skulle fremheves. Tidligere skulle det oppnevnes en *tilsynsfører* for hvert enkelt barn, og *tilsynsføreren* skulle være en person som barnet hadde særlig tillit til. Tilsynspersonen må være tydelig overfor foster-

⁵⁴ Forskriften om fosterhjem § 8 annet ledd.

⁵⁵ Rundskriv Q-1/2014, side.

foreldrene på at hovedoppgaven med tilsyn er å føre kontroll med fosterbarnets situasjon, og det er som nevnt viktig at tilsynspersonen ikke glir inn i en veilederrolle overfor fosterforeldrene. Dersom det i forbindelse med tilsynsbesøket viser seg at fosterforeldrene har behov for mer råd og veiledning, skal tilsynspersonen beskrive det i tilsynsrapporten.

5.2 OMFANG OG HYPPIGHET I KONTAKTEN MED FOSTERBARNA

Fosterhjems kommunen skal føre tilsyn med barnet «så ofte som nødvendig for å kunne oppfylle formålet etter § 8 annet ledd, med minimum 4 ganger i året.» For å kunne føre kontroll med at barnet får forsvarlig omsorg i fosterhjemmet og at forutsetningene som ble lagt til grunn for plasseringen blir fulgt opp, må fosterhjems kommunen vurdere hva som er nødvendig besøkshyppighet.

Ansvar for denne vurderingen er lagt til fosterhjems kommunen, men tilsynspersonen må foreta en selvstendig vurdering av behovet. Fire tilsynsbesøk i året er et minimum, men i enkelte saker vil det kunne være nødvendig med hyppigere besøk. Det kan for eksempel være når det er spesielle utfordringer i dagliglivet til barnet, ved spesielle faser i barnets liv eller ved endringer i barnevernssaken. De første månedene etter at barnet har flyttet inn i fosterhjemmet, kan det være behov for hyppigere besøk for at barnet blir godt kjent med tilsynspersonen.

Noen ganger kan barnet selv ønske flere besøk, noe som bør imøtekommes. Tilsynspersonen må snakke med barnet om bakgrunnen for dette. Det kan også oppstå uforutsette hendelser eller endringer i barnets liv som gjør det nødvendig å gjennomføre flere tilsynsbesøk. Det kan i tillegg være behov for å øke antall besøk dersom tilsynspersonen får inntrykk av at det er et spenningsforhold, konflikter eller lignende mellom fosterforeldrene og barnet.

Det må vurderes når det første tilsynsbesøket skal finne sted, innenfor en ramme på tre måneder etter plassering. På den ene siden er det viktig at tilsynspersonen kommer raskt i gang etter at barnet har flyttet inn i fosterhjemmet. På den annen side vil barnet ha behov for ro etter plasseringen. Vi anbefaler derfor at saksbehandler fra barneverntjenesten er til stede under det første tilsynsbesøket.

Dersom tilsynspersonen vurderer at det er behov for hyppigere tilsyn enn fire ganger i året, skal barneverntjenesten i omsorgskommunen gjøres oppmerksom på hva som er bakgrunnen for dette. I disse tilfellene bør barneverntjenesten i omsorgskommunen vurdere om det er nødvendig å følge opp barnet og fosterhjemmet med ekstra besøk.

5.2.1 Reduksjon av tilsynsbesøkene

Dersom fosterhjems kommunen ønsker å redusere antall tilsynsbesøk fra fire til to ganger i året må følgende fem vilkår være oppfylt:

- fosterhjems kommunen må vurdere forholdene i fosterhjemmet som gode
- barnet har fylt 15 år
- barnet samtykker til dette
- barnet må ha bodd i fosterhjemmet i mer enn to år
- barneverntjenesten i omsorgskommunen som har det helhetlige ansvaret for barnet, skal samtykke⁵⁶

I tillegg til vilkårene over, bør det legges vekt på hva tilsynspersonen mener om en reduksjon. Fosterforeldrene bør få si sin mening om en eventuell reduksjon av antall tilsynsbesøk, og det bør også vurderes om barnets foreldre skal få uttale seg.

Selv om det er bestemt at antall tilsynsbesøk skal reduseres til minimum to ganger per år, må både omsorgskommunen og fosterhjems kommunen fortløpende vurdere om to tilsynsbesøk er tilstrekkelig. Det er særlig viktig å gjøre slike vurderinger i forbindelse med viktige begivenheter i ungdommens eller fosterforeldrenes liv.

5.3 KONTAKTEN MELLOM FOSTERBARNET OG TILSYNSPERSONEN

5.3.1 Første møte med barnet - kontaktetablering og tillit

Det kan være utfordrende for tilsynspersonene å gjøre sin rolle og funksjon tydelig og forståelig for barnet. Tilsynspersonen må gjøre det klart at hans eller hennes oppgave er å kontrollere at barnet har det bra i fosterhjemmet og i det daglige. Den viktigste informasjonskilden i dette arbeidet er barnet selv. Barnet må få vite at det når som helst kan ta kontakt med tilsynspersonen dersom det er noe det ønsker å snakke om vedrørende fosterhjemmet. Dette kan bety at barnet må få telefonnummeret til den som skal utføre tilsynet, så fremt barnet er gammelt nok.

For mange barn er tillit en forutsetning for at de skal kunne snakke med tilsynspersonen om sitt liv. Barn som har levd med ulike belastninger over tid, kan bruke noe tid på å oppnå tillit til nye personer. I starten av et tilsynsoppdrag vil det ofte være nødvendig med hyppigere besøk enn fire ganger per år, for at det skal etableres en tillitsfull relasjon mellom tilsynspersonen og barnet. En viktig rettesnor for tilsynspersonen bør i slike tilfeller være å stille seg til rådighet for barnet, men ikke avkreve barnets tillit.

Tilsynspersonen må innrette sin kontakt med barnet ut fra barnets alder og forutsetninger.

⁵⁶ Fosterhjemsforskriften § 9 første ledd.

Åpenhet og tydelighet om oppdraget og tilsynspersonens rolle er et viktig premiss for at relasjonen mellom tilsynspersonen og barnet skal bli god og formålstjenlig.

Det kan ikke kreves at barnet skal snakke med tilsynspersonene på tomannshånd. For enkelte barn vil dette kunne oppleves som utrygt. Samtaler uten andre til stede er derfor en rett barnet har, men ikke noe en tilsynsperson kan kreve. Før tilsynspersonen har samtaler med fosterbarnet alene, må barnet ha blitt kjent med den som fører tilsyn og være trygg på denne.

Tilsynspersonen bør snakke med barnet om hvordan tilsynet skal gjennomføres, for eksempel om de skal snakke sammen i fosterhjemmet, på barnets rom eller andre steder. Videre bør tilsynspersonen snakke om både utforming av tilsynsrapporten og innholdet i den. Det må gjøres klart for barnet at ikke noe av det som fremkommer i samtalen vil bli videreformidlet til fosterforeldrene av tilsynspersonen dersom barnet ikke ønsker det. Tilsynspersonen kan imidlertid ikke gi noe løfte om at barneverntjenesten ikke skal bli orientert. Disse punktene er viktig med hensyn til barnets medvirkning.

5.3.2 Planlegging av tilsynsbesøkene

For at tilsynspersonen skal kunne fylle sin funksjon, kreves det at tilsynsbesøkene planlegges godt på forhånd. Hva som er god planlegging er blant annet avhengig av hvordan det konkrete barnet kan oppleve sitt møte med tilsynspersonene best. Det kan for mange barn være en fordel at besøkene skjer etter et noenlunde fast mønster. Samtidig er det viktig at barnet, eventuelt ved hjelp av fosterforeldrene, får innflytelse på hvordan tilsynsbesøkene skal gjennomføres. Hvis ikke spesielle forhold tilsier noe annet, vil det ofte være naturlig at tilsynsbesøkene avsluttes med en kortere samtale mellom fosterbarnet, fosterforeldrene og tilsynspersonen.

Tilsynspersonen bør alltid gjennomgå rapporten fra forrige tilsyn og sette seg inn i denne. Under tilsynsbesøket er det meningen at barn skal kunne ta opp spørsmål som barnet ønsker svar på, fremsette en klage eller komme med ønsker om at noe skal endres. Dersom barnet ved tidligere tilsyn har tatt opp slike forhold må tilsynspersonen undersøke med barneverntjenesten i omsorgskommunen hva som er gjort med dette siden forrige tilsyn. Det er viktig for barnets tillit at barnet opplever kontinuitet i tilsynet. Da vil barnet se at det han eller hun sier blir tatt på alvor. Dette har avgjørende betydning for om barnet er interessert i å snakke med tilsynspersonen.

Tidspunkt for samtale avtales med fosterforeldrene og barnet. Barn i fosterhjem har besøk av mange personer fra offentlige instanser som ønsker å snakke med barnet. Det er derfor viktig å finne et tidspunkt som passer slik at det ikke går ut over barnets sosial liv. Tilsynsbesøket må ikke legges til et tidspunkt hvor barnet skulle vært på skolen, på fotballtrening eller til et tidspunkt hvor barneverntjenesten (i omsorgskommunen) nettopp har vært eller skal på et av sine oppfølgingsbesøk.

Et barn med annen språklig bakgrunn enn norsk, bør spørres om det ønsker tolk. Dersom det ikke ønsker tolk, bør det ikke anvendes tolk. For øvrig bør behovet for tolk vurderes i samråd med fosterfamilien og barneverntjenesten.

Barnet må informeres om at det er frivillig å snakke med tilsynet. Dersom barnet har en tillitsperson, må alltid barnet i forkant spørres om det ønsker at denne er med på tilsynsbesøket.

Når det er naturlig, kan tilsynsbesøket gjennomføres utenfor fosterhjemmet. Dersom det ikke er særlige forhold som taler mot det, anbefales det at fosterforeldrene får informasjon om at tilsynsbesøket gjennomføres.

Barn trenger tid til å tenke gjennom hva han eller hun ønsker å ta opp under tilsynet. Hvordan dette ivaretas, må vurderes ut fra alder og modenhet. Når barnet er 6 år eller yngre, kan fosterforeldrene informere barnet om at tilsynspersonen kommer og hva tilsynspersonen ønsker å snakke med barnet om.

Når barnet er mellom 7 og 12 år bør barnet få direkte informasjon fra tilsynspersonen om tema for samtalen. Når barnet er 13 år og eldre kan det være tilstrekkelig at tilsynsperson forbereder barnet med en telefonsamtale eller på annen måte minner barnet på samtalen. særlige tilfeller kan uanmeldt tilsyn gjennomføres, for eksempel når barnet selv tar kontakt med tilsynspersonen og ber om besøk. Tilsynet kan være uanmeldt for fosterforeldrene, for barnet eller for begge.

5.3.3 Tilsynsbesøket

Hvis det ikke er avtalt på forhånd er det viktig at barnet får si hvordan tilsynsbesøket skal gjennomføres. Tilsynspersonen bør repetere formålet med tilsynsbesøket for barnet, informere om hva som skal skje og hvor lenge besøket vil vare.

Hvilken kontakt tilsynet har med fosterforeldrene, vil blant annet avhenge av barnets alder og barnets ønsker. Når det gjelder de aller minste barna, kan tilsynspersonene ikke skaffe seg tilstrekkelig informasjon under tilsynsoppdraget uten å samtale med fosterforeldrene. Videre vil noen barn, uansett alder, ikke ønske å snakke med tilsynspersonen som kommer på besøk uten at en av fosterforeldrene er til stede. Dette må tilsynspersonen respektere, samtidig som det er viktig at både tilsynet og fosterforeldrene formidler til barnet at samtaler uten fosterforeldrene er til stede er en rett og en mulighet barnet har – og at det er helt greit at barnet ønsker dette. Som nevnt tidligere er tilsynet for barnets skyld, og det er barnet som er hovedpersonen når tilsynet skal gjennomføres. Tilsynet skal ikke gå inn i en rolle som veileder overfor fosterforeldre. Dersom fosterforeldre har konkrete bekymringer eller klager skal de ta dette opp med barneverntjenesten.

Gode råd til tilsynsbesøket

- Gjennomfør samtale med barnet før en ev. samtale med fosterforeldrene.
- Still åpne spørsmål.⁵⁷
- La barnet fortelle fritt.
- Innhent barnets syn på hvordan han eller hun har det i fosterhjemmet.
- Undersøk om barnet har klager, spørsmål eller ønsker.
- Informer om at det vil bli skrevet rapport etter besøket.
- Barnet må spørres om det ønsker å medvirke til innholdet i rapporten.
- Barnet og tilsynsperson bør avtale hva barnet har sagt, som skal videreformidles til fosterforeldrene under tilsynsbesøket.
 - o Fosterforeldrene bør få kjennskap til hvordan barnet ser på sin egen situasjon slik at de kan gi nødvendig støtte til barnet.
 - o Det bør avtales hva barnet selv skal fortelle og hva tilsynet skal fortelle.
- Dersom barnet har tatt opp spørsmål som ikke kan besvares av fosterforeldrene, bør det legges en plan for hvordan man kan besvare det barnet er opptatt av. Denne planen bør beskrives i tilsynsrapporten.
- Hvis tilsynspersonen har samtaler med fosterforeldre uten at barnet er til stede, må barnet få en tilbakemelding fra tilsynspersonen om hva som er blitt tatt opp i denne samtalen.

Tilsynspersonen bør observere forholdene i fosterhjemmet. Dette kan være observasjon av materielle forhold eller av samspill mellom barnet og fosterforeldre. Det skal bemerkes at det kreves særskilt fagkompetanse for å kunne vurdere kvaliteten på omsorgen for et barn basert på observasjoner. Det antas derfor at tilsynspersonens oppgave i hovedsak vil være å rapportere rene observasjoner, der hvor dette er relevant.

Tilsynspersonen skal gjøre seg opp sin egen mening om barnets omsorg basert på samtaler med barn og fosterforeldre. Det er viktig at det skilles mellom fosterforeldrenes synspunkt, barnets synspunkt og tilsynets synspunkt.

5.4 UTENOM TILSYNSBESØKENE

Når tilsynsbesøkene er gjennomført, er tilsynspersonens oppgave å skrive rapport fra besøket. Tilsynspersonene har ikke noe oppfølgingsansvar mellom tilsynsbesøkene utover å sende rapporten til fosterhjems kommunen og gjennom rapporten formidle det som er viktig at følges opp videre.

⁵⁷ Bruk f.eks. spillet «Lysets styrke» for å gjennomføre samtaler med barnet. Spillet bestilles på bestill.bufdir.no

I enkelte tilfeller kan det være viktig at informasjon fra et tilsynsbesøk blir formidlet raskt til barneverntjenesten i omsorgskommunen. Det vil da være fornuftig at tilsynspersonen tar en telefon til barnets saksbehandler i barneverntjenesten i omsorgskommunen i tillegg til den skriftlige rapporten som sendes fosterhjemskommunen. Hva som har blitt gjort skal da fremgå av tilsynsrapporten.

Det kan i noen situasjoner være behov for at tilsynspersonen selv kontakter barnet per telefon mellom tilsynsbesøkene. Det kan for eksempel være for å bli oppdatert om spesielle forhold som barnet tok opp ved forrige besøk. Barnet skal også ha mulighet til å ta kontakt med tilsynsperson hvis det ønsker å snakke om forhold i fosterfamilien, og bør derfor ha telefonnummer til tilsynspersonen. Dersom det ved slik telefonkontakt kommer frem opplysninger som krever snarlig informasjon til barneverntjenesten, må tilsynspersonen sikre at barneverntjenesten i omsorgskommunen blir orientert. I øvrige tilfeller skal det fremgå av neste ordinære tilsynsrapport at det har vært telefonkontakt mellom tilsynet og barnet mellom tilsynsbesøkene. Tilsynet vil bare unntaksvis ha oppgaver ut over tilsynsbesøkene. Deltakelse i ansvarsgruppe/samarbeidsmøter vil i enkelte tilfeller kunne være aktuelt.

5.4.1 Tilsynspersonen kan bli innkalt som vitne

Dersom barnets barnevernssak skal opp for fylkesnemnda eller domstol, kan tilsynspersonen bli oppnevnt som vitne. Som vitne skal tilsynspersonen kun uttale seg om spørsmål som vedrører tilsynsoppdraget. Før en fylkesnemnds- eller domstolsbehandling, må fosterhjemskommunen gi tilsynspersonen veiledning om rollen som vitne.

5.4.2 Tilsynspersonenes opplysningsplikt til barneverntjenesten

Tilsynspersonen har en selvstendig opplysningsplikt til barneverntjenesten dersom det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, eller dersom et barn har vist vedvarende og alvorlige atferdsvansker.⁵⁸

Tilsynet har som formål å føre kontroll med at barnet blir godt ivaretatt i fosterhjemmet. Det ligger i tilsynsoppdraget at den som utøver tilsynet skal melde fra om alle forhold som tyder på at barnet ikke får god omsorg i fosterhjemmet. I alvorlige tilfeller må tilsynspersonen umiddelbart ta kontakt med barneverntjenesten i omsorgskommunen. Det vil derfor bare være i helt spesielle tilfeller at tilsynspersoner har en meldeplikt etter barnevernloven § 6-4. Dette kan være når tilsynspersonen har beskrevet forhold av bekymring i fosterhjemmet, men dette ikke blir fulgt opp på tilfredsstillende vis av omsorgskommunen. I slike tilfeller må tilsynspersonen melde fra til barneverntjenesten i fosterhjemskommunen, som må vurdere om det er nødvendig å fatte akuttvedtak etter barnevernloven § 4-6. Dersom det fattes akuttvedtak og barnet tas ut av fosterhjemmet, må den videre saksbehandlingen ivaretas av

⁵⁸ Jf. barnevernloven § 6-4.

omsorgskommunen, slik at det ikke oppstår to barnevernssaker i to forskjellige kommuner. I mindre alvorlige tilfeller, for eksempel når det ikke foreligger fare for at barnet lider overlast i fosterhjemmet, men tilsynspersonen likevel mener at saken ikke blir håndtert riktig av fosterhjems kommunen eller omsorgskommunen, kan det være aktuelt å informere tilsynsmyndigheten (Fylkesmannen). Tilsynspersonen må da ta kontakt med Fylkesmannen i det fylket der fosterhjems kommunen eller omsorgskommunen ligger. Fylkesmannen må vurdere om de opplysningene som fremkommer gir grunn til å åpne en tilsynssak overfor den aktuelle kommunen.

5.5 AVSLUTNING SOM TILSYNSPERSON

Dersom en tilsynsperson avslutter oppdraget, må fosterbarnet snarest få informasjon, og fosterbarnet må få en forklaring på hvorfor tilsynspersonen slutter. Fosterbarn opplever ofte brudd og manglende stabilitet med de offentlige personer de møter som barnevernsbarn. For at de skal lære å ha tillit til voksne, må barna få gode forklaringer når voksenpersoner forsvinner ut av livet deres. Tilsynspersoner som avslutter et oppdrag, bør alltid sørge for å markere en avslutning sammen med barnet.

6

RAPPORTERING FRA TILSYNET

Tilsynsrapporten skal inneholde en vurdering av barnets situasjon og barnets synspunkter. Tilsynsrapportene er en viktig kilde til informasjon når det gjelder omsorgskommunens oppfølging av barn i fosterhjem og fosterhjems kommunens vurdering av om hjemmet fortsatt oppfyller vilkårene for godkjenning som fosterhjem. Det er derfor viktig at det skrives gode og utfyllende tilsynsrapporter, og at fosterhjems kommunen sikrer at tilsynspersonene får nødvendig opplæring og veiledning om skriving av rapportene om hva disse må inneholde. Tilsynsrapporten er også en dokumentasjon på at tilsynspersonen utfører sitt oppdrag på en forsvarlig måte

6.1 TILSYNSRAPPORTENS INNHOLD

Tilsynspersonene skal utarbeide en rapport etter hvert tilsynsbesøk.

Rapporten skal inneholde tilsynspersonens selvstendige vurdering av om barnet får forsvarlig omsorg i fosterhjemmet og om de forutsetninger som ble lagt til grunn ved plasseringen, blir fulgt opp. Dette innebærer at konkrete forutsetninger som er formulert i relevante dokumenter, jf. punkt 5.1.2, skal kommenteres. I rapporten skal det beskrives hvilke forhold tilsynspersonen vurderer barnets situasjon på. Det skal videre gå frem om tilsynspersonen har snakket med barnet og hvordan barnet har fått mulighet til å uttrykke egne meninger og synspunkter. I rapporten må det redegjøres for hva barnet har formidlet. Dersom tilsynspersonen mener at det er behov for informasjon om barnet fra andre enn barnet selv, kan de skrive det i rapporten med begrunnelse. Det kan for eksempel være fra barnehage, skole eller helsesøster.⁵⁹ Det er omsorgskommunen som i disse tilfelle skal følge opp dette.

Dersom tilsynsrapporten ikke inneholder tilsynspersonens vurdering av forholdene som fremgår overfor, er ikke forskriftens krav til rapportens innhold oppfylt, og fosterhjems-kommunen skal dermed ikke godkjenne rapporten, se punktene 2.1.7 og 6.3.

Tilsynsrapporten skal formidle hva tilsynspersonen har observert og informasjon knyttet til barnets situasjon i fosterhjemmet og dagliglivet. I de tilfeller tilsynspersonen formidler informasjon fra tredjeperson, er det viktig at det kommer frem hvem som er kilden. Tilsynspersonen må skille mellom beskrivelser og observasjoner fra tilsynsbesøket og egne vurderinger.

Når tilsynet er gjennomført, skal tilsynspersonen snarest skrive rapport fra tilsynsbesøket. Det bør ikke gå mer enn en uke før rapporten blir oversendt fosterhjems-kommunen. Ved alvorlig bekymring for barnets omsorg, må tilsynsperson snarest rapportere både til barneverntjenesten i fosterhjems-kommunen og omsorgskommunen.

Det er barneverntjenesten i omsorgskommunen som har ansvar for at fosterforeldre blir gjort kjent med innholdet i tilsynsrapportene.

Involvering av barnet

Tilsynspersonen må avtale med barnet hvordan barnet ønsker å medvirke under skriving av tilsynsrapporten og om barnet ønsker kopi av tilsynsrapporten tilsendt. Alternativt kan tilsynspersonen gå gjennom rapporten ved neste tilsyn, slik at barnet kan gå gjennom rapporten og ha mulighet til å gi sine synspunkter til den.

⁵⁹Fosterhjemsforskriften § 8 fjerde ledd og rundskriv Q-1/2014 side 13.

Det er viktig at tilsynspersonen bruker tid med barnet på tilsynsrapporten og rapportskrivningen. Barnet bør få være med å bestemme hva av det som de har fortalt som skal tas med i barnet. Hvis barnet sier at viktig forhold ikke skal være med i rapporten, men som tilsynspersonen vurderer som nødvendig for å oppfylle kravet til rapporten, må tilsynsperson forklare barnet dette. Se også 5.3.3.

Barnet må få god og alderstilpasset informasjon om hvem som mottar rapporten, hva som skjer med rapporten når den er sendt og hvem som får lese den.

6.2 TILSYNSPERSONENE OPPBEVARING AV DOKUMENTASJONEN

Dokumenter som inneholder konfidensielle opplysninger skal ikke spres unødvendig, og de må alltid oppbevares innelåst. Dette gjelder blant annet kopier av de dokumenter tilsynspersonen mottar fra fosterhjems kommunen og barneverntjenesten i omsorgskommunen, f. eks. omsorgs- og tiltaksplan.

For at en tilsynsrapport skal være godt lesbar og kunne kopieres hvis en barnevernssak skal behandles i fylkesnemnd eller domstol, må rapporten skrives på PC. Tilsynsrapportene bør fortløpende slettes fra PC-en. Som en sikring mot at sensitive data som kan knyttes til et bestemt barn kommer på avveie, anbefales det at barnets navn ikke fremgår av det elektroniske dokumentet. Det understrekes at dokumenter med personsensitivt innhold i utgangspunktet ikke skal sendes på e-post. Dersom det sendes dokumenter med personsensitivt innhold elektronisk, må innholdet krypteres.

For å få kontinuitet i tilsynet bør tilsynsperson beholde en kopi av de siste tilsynsrapportene i et låst skap. Eldre tilsynsrapporter må makuleres. Hvis tilsynsperson på et senere tidspunkt skal vitne i fylkesnemnd eller domstol, kan han/hun få kopi av rapportene fra fosterhjems kommunen.

6.3 FOSTERHJEMSKOMMUNENS KVALITETSSIKRING AV TILSYNSRAPPORTEN

Fosterhjems kommunen har et selvstendig ansvar for å følge opp tilsynsrapportene og sikre at rapportene er forsvarlig utformet. Fosterhjems kommunen skal kontrollere at rapporten gir tilstrekkelig informasjon til at formålet med tilsynet anses ivaretatt.⁶⁰ Dette innebærer at fosterhjems kommunen må kontrollere at tilsynspersonen har gjort selvstendige vurderinger og beskrivelser av hvordan barnet har det i fosterhjemmet, og om barnet blir fulgt opp av barneverntjenesten på en god måte.

Fosterhjems kommunen bør normalt kvalitetssikre innholdet i tilsynsrapporten innen en uke fra den er mottatt. Dette er viktig for å sikre at det ikke går for lang tid før forhold som bør følges opp formidles til barneverntjenesten i omsorgskommunen.

⁶⁰ Fosterhjemsforskriften § 9 sjettede ledd.

Dersom fosterhjems kommunen vurderer at rapporten har mangler, skal tilsynspersonen skrive tilleggsrapport og foreta nødvendige tilleggsvurderinger.⁶¹ Dette kan for eksempel være aktuelt dersom det er forhold som tilsynspersonen ikke har vurdert, er uklare eller ikke beskrives godt nok. For å sikre at tilsynsrapportene blir gode nok, bør fosterhjems kommunen fortløpende gi tilsynspersonene tilbakemeldinger og innspill på rapportene som leveres.

Når fosterhjems kommunen har kontrollert tilsynsrapporten skal den snarest oversendes til barneverntjenesten i barnets omsorgskommune. Rapporten skal også sendes i kopi til barneverntjenesten i fosterhjems kommunen.⁶²

Dersom tilsynsrapporten formidler forhold som det haster at barneverntjenesten i omsorgskommunen følger opp, bør fosterhjems kommunen forsikre seg om at omsorgskommunen har mottatt rapporten.

Når barnet bor i fosterhjem som et frivillig hjelpetiltak må tilsynsrapporten også sendes barnets foreldre.

6.3.1 Alvorlige mangler i barnets omsorgssituasjon

Når en tilsynsrapport viser alvorlige mangler i barnets omsorgssituasjon, skal fosterhjems kommunen sende kopi av rapporten til Fylkesmannen.⁶³ Rapporten skal sendes til Fylkesmannen i det fylket som har tilsynsansvar for barnets omsorgskommune. Når Fylkesmannen mottar en slik rapport, må det gjøres en vurdering av om det skal åpnes tilsynssak overfor omsorgskommunen, eller om rapporten gir grunnlag for annen oppfølging fra Fylkesmannens side.

6.4 OMSORGSKOMMUNENS OPPFØLGING AV TILSYNSRAPPORTEN

Barneverntjenesten i omsorgskommunen har et helhetlig oppfølgingsansvar overfor de barn de har plassert i fosterhjem.

Barneverntjenesten i omsorgskommunen skal følge opp innholdet i tilsynsrapportene. Dersom rapporten inneholder vurderinger som gir grunn til bekymring, skal disse forholdene snarest følges opp.⁶⁴ Barneverntjenesten i omsorgskommunen må da foreta de nødvendige undersøkelser for å få klarhet i situasjonen og kartlegge hvordan forholdene er i fosterhjemmet for barnet. Barneverntjenesten må iverksette nødvendige tiltak og foreta de endringer som er nødvendige for å sikre barnet en god og forsvarlig omsorgssituasjon.

⁶¹ Fosterhjemsforskriften § 9 femte ledd.

⁶² Fosterhjemsforskriftens § 9 femte ledd.

⁶³ Fosterhjemsforskriften § 9.

⁶⁴ Fosterhjemsforskriften § 9 sjetten ledd.

Fosterhjems kommunen og tilsynsperson bør få informasjon om de tiltak og endringer som iverksettes.

Det er utarbeidet sjekklister til bruk for fosterhjems kommunen og barneverntjenesten i omsorgskommunen ved tilsyn. Sjekklister ligger som vedlegg til denne veilederen.





VEDLEGG

- 7.1 Tilsynsrapporten
- 7.2 Sjekkliste for fosterhjemskommunen – tilsyn av fosterbarn
- 7.3 Sjekkliste for barneverntjenesten i omsorgskommunen
– oppfølging av tilsyn
- 7.4 Forskrift om fosterhjem
- 7.5 Forskrift om medvirkning og tillitsperson
- 7.6 Merknader til forskrift om fosterhjem og tilsyn med barn i fosterhjem.

7.1 TILSYNSRAPPORTEN

Tilsynsrapporten bør inneholde:

a) Tid og sted for tilsynsbesøket:

Hvem har tilsynspersonen hatt samtaler med og hvem var til stede under tilsynsbesøket.

b) Oppfølging fra forrige tilsynsbesøk:

Oppfølging av forhold som ble tatt opp med barnet – oppfølging av punkt h) fra rapport fra forrige tilsynsbesøk.

c) Beskrivelse av hvordan tilsynsbesøket er planlagt og hvilken informasjon tilsynspersonen baserte planleggingen av tilsynsbesøket på:

Hadde tilsynspersonen kjennskap til forutsetningene for plasseringen?

Det bør gjøres en kort vurdering av om det forelå tilstrekkelig informasjon for å planlegge tilsynet og en beskrivelse av hva som eventuelt manglet.

d) Forhold som kom opp under tilsynsbesøket:

Hvilke forhold tok barnet opp under tilsynsbesøket?

Hvilke forhold tok fosterforeldrene opp under tilsynsbesøket?

e) Oppfølging av barnets kultur, språk, etnisitet og religion

Beskriv hvordan barnets kultur, språk, etnisitet og religion blir fulgt opp i fosterhjemmet.

Vurdering av hvorvidt oppfølgingen av barnets kultur, språk, etnisitet og religion er etter hensikten i vedtak om plassering og tiltaksplanen.

f) Forhold som barnevernet må avklare nærmere:

Dersom barnet har tatt opp forhold som ikke kunne avklares i samtalen mellom barnet og fosterforeldrene må disse beskrives.

g) Tilsynspersonens egenvurdering av om tilsynsbesøket fungerte etter hensikten:

Føler du at barnet har tillit til deg som tilsynsperson?

Er du rett tilsynsperson for dette barnet?

Hvordan fungerte kommunikasjonen med barnet?

Fungerer gjennomføringen (organiseringen) av tilsynsbesøket med dette barnet etter hensikten?

h) Anbefalinger for neste tilsynsbesøk:

Beskrivelse av forhold som bør tas opp med barnet ved neste tilsynsbesøk.

i) Tilsynets vurdering av barnets situasjon:

Det må skilles klart mellom hva som er barnets vurderinger, fosterforeldrenes vurderinger og tilsynets vurderinger.

Det bør fremgå om tilsynspersonen er bekymret for barnets omsorg og utvikling i fosterhjemmet. Dette bør klargjøres ved at det i rapporten fremgår at:

1. Tilsynspersonen har ingen spesielle bekymringer for barnet utover det som allerede er beskrevet i sakens dokumenter.
2. Tilsynspersonen har følgende bekymringer for barnets situasjon:
 - a. ...
 - b. ...
3. Om tilsynspersonen ønsker at barneverntjenesten innhenter ytterligere informasjon fra miljøer som barnet er i (barnehage, skole el.) – med begrunnelse.

j) Vurdering av om antall tilsynsbesøk bør reduseres

Tilsynspersonen bør vurdere om antall tilsynsbesøk bør reduseres fra fire til to ganger i året.

Se vilkår for reduksjon i punkt 5.2.1.

7.2 SJEKKLISTER FOR FOSTERHJEMSKOMMUNEN – TILSYN AV FOSTERBARN

Administrativt	OK
Avklare hvilken instans i kommunen som skal føre tilsynet	
Rekruttere tilsynspersoner	
Tilby tilsynspersoner nødvendig opplæring	
Sørge for at tilsynspersoner gjennomfører opplæring før de blir oppnevnt som tilsynspersoner for fosterbarn	
Sørge for at tilsynspersonen får et eksemplar av veilederen for «Tilsyn i fosterhjem» (Bufdir, 01/2015)	

Ved flytting til fosterhjemmet	OK
Ved valg av tilsynsperson til det enkelte barn, sikre at tilsynspersonen har en tilstrekkelig uavhengig funksjon overfor barneverntjenesten både i fosterhjemskommunen og i omsorgskommunen og barnets fosterforeldre	
Tilstrebe at tilsynspersonen har samme kulturelle eller språklige tilhørighet som barnet eller besitter kompetanse i minoritetsbarns eget språk eller kultur	
Innhente politiattest/barneomsorgsattest og taushetserklæring	
Inngå skiftelig avtaler i de tilfelle der omsorgskommune ønsker å ha ansvaret for at det føres tilsyn - som inkluderer omsorgskommunens rapporteringsplikt ved eventuelle misforhold i fosterhjemmet	
Orienterer både barnet og fosterforeldrene om kommunens ansvar for tilsynet og hvem som skal føre tilsyn med barnet. Barnet skal informeres om at det når som helst kan ta opp eventuelle problemer i fosterhjemmet eller i forholdet til barneverntjenesten.	
Utarbeide oppdragsavtale med tilsynspersonen (honorar, utgifter til reise, eventuelt aktiviteter med barnet, til opplæring, veiledning), eventuelt avtale at omsorgskommunen gjør dette.	
Avklare med tilsynspersonen behov for oppfølging og hvordan etterfølgende veiledning skal tilbys	

Under oppholdet	OK
Sjekke at de lovpålagte tilsyn gjennomføres og at rapportene er mottatt	
Kontrollere at rapporten fra tilsynet gir tilstrekkelig informasjon til at formålet med tilsynet må anses ivaretatt.	
Hvis rapporten har mangler, be den som fører tilsyn skrive tilleggsrapport, og om nødvendig foreta supplerende vurderinger	
Når rapporten er godkjent sende den snarest til barneverntjenesten i omsorgskommunen med kopi til barneverntjenesten i fosterhjemskommunen (hvis det er annen instans i kommunen)	
Sende kopi av rapporten til Fylkesmannen hvis tilsynsrapporten viser alvorlige mangler i barnets omsorgssituasjon	
Ved etterfølgende tilsyn kontrollere at eventuelle forhold som er påpekt tidligere er fulgt opp.	
For barn som er fylt 15 år og som har vært plassert i fosterhjemmet i mer enn 2 år skal fosterhjemskommunen vurdere om tilsynet skal reduseres til minimum 2 ganger i året. Det forutsetter samtykke fra barnet og barneverntjenesten i omsorgskommunen før dette bestemmes.	
Hvis en tilsynsperson blir langvarig syk eller sier opp oppdraget, sørge for at tilsynspersonen informerer barnet og fosterforeldre, og avslutter kontakten med barnet på en ordentlig måte	

7.3 SJEKKLISTER FOR BARNEVERNTJENESTEN I OMSORGSKOMMUNEN - OPPFØLGING AV TILSYN

Ved flytting til fosterhjemmet	OK
Ved henvendelse til fosterhjems kommunen om godkjenning av et fosterhjem, også be om at det oppnevnes tilsynsperson for barnet	
Sørge for at fosterhjems kommunen/ tilsynspersonen får relevant informasjon om barnet, målet med plassering, omsorgs- / tiltaksplan og informasjon om barnet har en tillitsperson	
Eventuelt inngå en skriftlig avtale med fosterhjems kommunen om å få overført tilsynsansvaret til seg, evt. ansvaret for oppdragsavtalen	
Innhente barnets synspunkter ved valg av tilsynsperson og videreformidle dette til fosterhjems kommunen.	
Journalføre den informasjon som er gitt til barnet og barnets synspunkter	
Introdusere tilsynsperson til barnet og fosterfamilien (være med tilsynspersonen på første besøk)	
Under oppholdet	OK
Sjette at de lovpålagte tilsyn gjennomføres og at rapportene er mottatt	
Sørge for at tilsynspersonen fortløpende får viktig informasjon om barnet og ved eventuelle endringer i barnevernssak (sak i fylkesnemnds/rettsapparat, endringer i planer)	
Gjennomgå tilsynsrapportene og følge opp eventuelle forhold som er påpekt i rapportene - eventuelt iverksette nødvendige tiltak	
På oppfølgingsbesøk, høre med barnet og fosterforeldrene om hvordan tilsynet oppleves (har barnet oppnådd tillit til tilsynspersonen). Informere om innholdet i tilsynsrapportene	
I de tilfelle der omsorgskommunen har inngått avtale om ansvaret for å utføre tilsynet; rapportere til fosterhjems kommunen ved eventuelle misforhold i fosterhjemmet	
Ved forslag fra fosterhjems kommunen om at tilsynet skal reduseres til minimum 2 ganger i året for barn som er fylt 15 år og som har vært plassert i fosterhjemmet i mer enn 2 år, må det innhentes synspunkter fra barnet, fosterforeldrene og eventuelt foreldrene. Synspunktene må vurderes. Omsorgskommunen må samtykke til at fosterhjems kommunen kan redusere antall tilsynsbesøk, før dette bestemmes.	
Utbetale refusjon for tilsynet til fosterhjems kommunen – eller hvis avtale med fosterhjems kommunen; utbetale lønn direkte til tilsynsperson.	
Melde fra til fosterhjems kommunen hvis barnet tilbakeføres til foreldre eller flytter ut av kommunen	

7.4 FORSKRIFT OM FOSTERHJEM

Hjemmel: Fastsatt av Barne- og familiedepartementet (nå Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet) 18. desember 2003 med hjemmel i lov av 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven) § 4-22 tredje ledd.

Endringer: Endret ved forskrifter 27 jan 2009 nr. 82, 5 juli 2011 nr. 740, 15 mars 2012 nr. 226, 13 des 2013 nr. 1606, 24 jan 2014 nr. 52.

§ 1. Definisjoner

1. Med fosterhjem menes, jf. barnevernloven § 4-22, første ledd:
 - a) private hjem som tar imot barn til oppfostring på grunnlag av barneverntjenestens beslutning om hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4, eller i samband med omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12 eller § 4-8 annet og tredje ledd,
 - b) private hjem som skal godkjennes etter barnevernloven § 4-7.
2. Med omsorgskommunen menes den kommune som har ansvaret etter barnevernloven § 8-4 tredje ledd.
3. Med fosterhjemskommunen menes den kommune der fosterhjemmet ligger.

§ 2. Rekruttering, formidling, nødvendig opplæring og generell veiledning av fosterhjem

Barne-, ungdoms- og familieetaten har ansvaret for rekruttering og formidling av fosterhjem.

Barne-, ungdoms- og familieetaten har ansvaret for at fosterhjemmene får nødvendig opplæring og generell veiledning.

§ 3. Generelle krav til fosterforeldre

Fosterforeldre må ha særlig evne, tid og overskudd til å gi barn et trygt og godt hjem. Fosterforeldre må ha en stabil livssituasjon, alminnelig god helse og gode samarbeidsevner. De må også ha økonomi, bolig og sosialt nettverk som gir barn mulighet til livsutfoldelse.

Fosterforeldre må ha god vandel og må legge frem uttømmende og utvidet politiattest, jf. barnevernloven § 6-10 tredje ledd.

§ 4. Valg av fosterhjem til det enkelte barn

Ved valg av fosterhjem til et barn skal barneverntjenesten legge avgjørende vekt på hensynet til barnets beste, jf. barnevernloven § 4-1. Barneverntjenesten må vurdere om fosterforeldrene har de nødvendige forutsetninger til å ivareta det enkelte barns særlige behov, bl.a. sett i lys av barnets egenart, formålet med plasseringen, plasseringens

forventede varighet og barnets behov for samvær og annen kontakt med familie. Barneverntjenesten skal ta tilbørlig hensyn til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn.

Barneverntjenesten skal alltid vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem.

Fosterhjemmet bør bestå av to fosterforeldre. Enslige fosterforeldre kan velges dersom barneverntjenesten finner at dette vil være til det aktuelle barnets beste.

Barnets foreldre skal om mulig gis anledning til å uttale seg om valg av fosterhjem. Foreldrenes mening skal tas med i barneverntjenestens vurdering etter første, annet og tredje ledd.

Barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før fosterhjem velges. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet.

§ 5. Godkjenning av fosterhjem

Plassering i fosterhjem som faller inn under § 1 pkt. 1 a) skal ikke foretas før fosterhjemmet er godkjent, med mindre godkjenning før plassering ikke lar seg gjennomføre.

Barneverntjenesten i fosterhjems kommunen har ansvaret for å godkjenne fosterhjemmet. Barneverntjenestene i fosterhjems kommunen og omsorgskommunen kan inngå avtale om at barneverntjenesten i omsorgskommunen skal godkjenne fosterhjemmet. Avtalen skal være skriftlig.

Fosterhjemmet kan bare godkjennes dersom barneverntjenesten har undersøkt fosterhjemmet og funnet at fosterforeldrene oppfyller de generelle kravene etter § 3 og at plassering i fosterhjemmet er til det aktuelle barnets beste, jf. § 4 første ledd.

Barneverntjenesten skal ha innhentet opplysninger om fosterfamiliens helsetilstand og har ansvaret for at fosterforeldrene legger frem politiattest og for å vurdere om andre som bor i fosterhjemmet skal legge fram politiattest, jf. barnevernloven § 6-10, tredje ledd tredje punktum.

§ 6. Avtale om barneverntjenestens og fosterforeldrenes forpliktelser ved fosterhjems plassering

Barneverntjenesten i omsorgskommunen og fosterforeldrene skal inngå skriftlig avtale om barneverntjenestens og fosterforeldrenes forpliktelser. Avtalen skal om mulig inngås før barnet plasseres i fosterhjemmet. Barneverntjenesten og fosterforeldrene skal

gjennomgå avtalen minimum en gang i året og foreta eventuelle endringer.

Ved fosterhjemsplassering etter vedtak om omsorgsovertakelse, jf. barnevernloven § 4-12 og § 4-8, skal skjema utarbeidet av Barne- og familiedepartementet (fosterhjemsavtalen) benyttes. Ved fosterhjemsplassering etter beslutning om hjelpetiltak, jf. barnevernloven § 4-4 femte ledd eller når privat plassering blir godkjent som fosterhjem, jf. barnevernloven § 4-7 skal fosterhjemsavtalen benyttes så langt den passer.

§ 7. Barneverntjenestens oppfølging og kontroll av barnets situasjon i fosterhjemmet

Barneverntjenesten i omsorgskommunen skal følge opp og føre kontroll med hvert enkelt barns situasjon i fosterhjemmet. Det skal blant annet sees hen til barnets tiltaksplan, jf. barnevernloven § 4-5 eller plan for barnets omsorgssituasjon, jf. barnevernloven § 4-15.

Barneverntjenesten skal gi fosterforeldrene nødvendig råd og veiledning i forbindelse med plasseringen av det enkelte barn så lenge plasseringen varer.

Barneverntjenesten skal besøke fosterhjemmet så ofte som nødvendig for å kunne oppfylle ansvaret etter første og annet ledd, men minimum 4 ganger i året. Dersom barneverntjenesten vurderer forholdene i fosterhjemmet som gode kan barneverntjenesten vedta at antall besøk skal reduseres til minimum 2 ganger i året for barn som har vært plassert i fosterhjem i mer enn 2 år.

§ 8. Fosterhjemskommunens plikt til å føre tilsyn med barn i fosterhjem

Fosterhjemskommunen skal føre tilsyn med hvert enkelt barn i fosterhjem fra plasseringstidspunktet frem til barnet fyller 18 år. Det skal gå klart frem av fosterhjems kommunens delegasjonsreglement hvilken instans i kommunen som skal føre tilsynet.

Fosterhjemskommunen skal føre tilsyn med at barnet får forsvarlig omsorg i fosterhjemmet og at de forutsetninger som ble lagt til grunn for plasseringen blir fulgt opp. Dette omfatter også tilsyn med at barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn ivaretas på hensiktsmessig måte, herunder samiske barns rett til å ivareta språk og kultur.

Fosterhjemskommunen og omsorgskommunen kan inngå avtale om at omsorgskommunen skal ha ansvaret for at det blir ført tilsyn. Avtalen skal være skriftlig. Blir det inngått slik avtale plikter omsorgskommunen å melde fra til barneverntjenesten i fosterhjems kommunen om eventuelle misforhold i fosterhjemmet.

Fosterhjemskommunen skal gi tilsynsoppgaver til personer som er egnet til å utføre

oppgaven. Fosterhjems kommunen skal legge vekt på å gi tilsynsoppgaver til personer som kan utføre oppgaven over tid. Fosterhjems kommunen skal sikre at den som fører tilsyn har en tilstrekkelig uavhengig funksjon overfor barneverntjenesten og fosterforeldrene. Fosterhjems kommunen skal tilstrebe at tilsynspersonen har samme kulturelle eller språklige tilhørighet som barnet eller besitter kompetanse i minoritets barns eget språk eller kultur.

Fosterhjems kommunen skal gi tilsynspersonene nødvendig opplæring og veiledning. Opplæringen skal blant annet omfatte rammene for barneverntjenestens ansvar for barnet, tilsynsfunksjonen, samtaler med barn, kunnskap om omsorgssvikt, rapportskrivning og barnets rettigheter.

Fosterhjems kommunen skal ved barneverntjenestens godkjenning av fosterhjemmet orientere både barnet og fosterforeldrene om kommunens ansvar for tilsynet og hvem som skal føre tilsyn med barnet. Barnet skal informeres om at det når som helst kan ta opp eventuelle problemer i fosterhjemmet eller i forholdet til barneverntjenesten.

§ 9. Utføring av tilsyn og rapportering

Fosterhjems kommunen skal føre tilsyn med barnet så ofte som nødvendig for å kunne oppfylle formålet etter § 8 annet ledd, men minimum 4 ganger i året. Dersom fosterhjems kommunen vurderer forholdene i fosterhjemmet som gode, og barnet samtykker, kan fosterhjems kommunen vedta at tilsynet skal reduseres til minimum 2 ganger i året for barn som er fylt 15 år og som har vært plassert i fosterhjemmet i mer enn 2 år. Barneverntjenesten i omsorgskommunen skal samtykke før slikt vedtak fattes.

Den som fører tilsyn skal få adgang til fosterhjemmet så ofte som nødvendig, jf. første ledd første punktum.

Fosterhjems kommunen skal føre tilsyn med barnets situasjon i fosterhjemmet, jf. § 8 annet ledd. Den som fører tilsyn skal ta kontakt med det enkelte barn. Barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter skal gis anledning til å gi uttrykk for sitt syn på forholdene i fosterhjemmet. Den som fører tilsyn skal legge til rette for samtale med barnet uten at fosterforeldrene er tilstede.

Den som fører tilsyn skal utarbeide rapport etter hvert tilsyn. Rapporten skal gi en vurdering av barnets situasjon i fosterhjemmet, jf. § 8 annet ledd. Det skal gå frem hvilke forhold vurderingene av barnets situasjon bygger på. Det skal videre gå frem om det har vært samtaler med barnet, hvordan barnet er gitt mulighet til å uttrykke sine synspunkter, hva barnet har formidlet og om det bør innhentes ytterligere informasjon fra miljøer som barnet er i. Rapporten skal umiddelbart sendes fosterhjems kommunen.

Fosterhjems kommunen skal kontrollere at rapporten fra tilsynet gir tilstrekkelig informasjon til at formålet med tilsynet må anses ivaretatt. Hvis rapporten har mangler, skal den som fører tilsyn skrive tilleggsrapport, og om nødvendig foreta supplerende vurderinger. Endelig rapport som er godkjent av fosterhjems kommunen skal umiddelbart videresendes til barneverntjenesten i omsorgskommunen, og i kopi til barneverntjenesten i fosterhjems kommunen. Når rapporten viser alvorlige mangler i barnets omsorgssituasjon skal fosterhjems kommunen sende kopi av rapporten til fylkesmannen.

Barneverntjenesten i omsorgskommunen skal følge opp rapporten og umiddelbart sørge for å følge opp forhold som gir grunn til bekymring. Fosterhjems kommunen skal ved etterfølgende tilsyn kontrollere at forholdene er fulgt opp.

§ 10. Ikrafttredelse

Denne forskriften trer i kraft 1. januar 2004.

Fra samme tidspunkt oppheves forskrift av 21. desember 1992 nr. 1248 om fosterhjem og tilsyn med barn i fosterhjem.

7.5 FORSKRIFT OM MEDVIRKNING OG TILLITSPERSON

Hjemmel: Fastsatt av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 1. juni 2014 med hjemmel i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven) § 4-1 annet ledd.

Kapittel 1. Generelle bestemmelser

§ 1. Formål

Formålet med denne forskriften er å styrke barn og unges medvirkning og innflytelse i barnevernet. Medvirkning fra barn og unge skal få frem barnets perspektiv og bidra til at avgjørelser som fattes er til barnets beste. Medvirkning skal styrke barnets posisjon og gi bedre rettssikkerhet for barnet.

§ 2. Virkeområde

Forskriften gjelder for alle instanser som har oppgaver etter barnevernloven.

Kapittel 2. Barn og unges medvirkning i barnevernet

§ 3. Definisjon av medvirkning

Med medvirkning forstås at barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon og gis mulighet til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter. Barnet skal bli lyttet til og barnets synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet.

Barn kan medvirke i egen sak ved å uttrykke sin forståelse, valg og preferanser gjennom verbal og ikke-verbal kommunikasjon. Medvirkningen skal ivareta barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn, herunder samiske barns språk og kultur.

§ 4. Informasjon til barnet

Barneverntjenesten skal sørge for at barnet så tidlig som tilrådelig blir informert på en måte som barnet forstår om:

- a) situasjoner der han eller hun kan uttrykke sine synspunkter
- b) saken og egen situasjon
- c) tjenestetilbud
- d) rettigheter
- e) hvilke valg og beslutninger som må treffes og konsekvenser av disse

§ 5. Barnet skal gis mulighet til å medvirke

Barns medvirkning er en prosess som må utøves under hele sakens forløp i barnevernet. Barnet skal gis mulighet til å medvirke i alle forhold som angår barnet. Barnet skal ikke utsettes for press til å medvirke.

§ 6. Barnevernets ansvar for å legge til rette for barnets medvirkning

Barnevernet har ansvar for å sikre at barnets mulighet til å medvirke skjer i trygge rammer for barnet. Medvirkningen skal tilrettelegges utfra barnets alder og modenhet. Den som er

ansvarlig for å høre barnet må snakke med ham eller henne. Det skal legges særskilt vekt på at muligheten til å medvirke blir gjennomført for barn som har problemer med å forstå og få uttrykt sine synspunkter i beslutningsprosesser.

Barnets perspektiv og meninger skal inkluderes i vurderingen av hva som er barnets beste. Barnets synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet. Barnet skal informeres om de ulike avgjørelser som er truffet og hvilke vurderinger som ligger til grunn for disse.

§ 7. Dokumentasjon

Barnevernet skal i sin saksbehandling dokumentere barnets medvirkning. Det skal dokumenteres hvorvidt barnet har fått anledning til å medvirke, hva barnet er blitt hørt om og hva som var barnets syn.

Kapittel 3. Barnets tillitsperson

§ 8. Formål med bruk av tillitsperson

Formålet med en egen tillitsperson er å gi barnet en trygghet slik at han eller hun lettere kan gi uttrykk for sine synspunkter i egen barnevernssak. Ordningen med tillitsperson endrer ikke andre aktørers ansvar og oppgaver etter barnevernloven.

§ 9. Barnet kan ha en tillitsperson

Barn som barnevernet har overtatt omsorgen for kan gis anledning til å ha med seg en person barnet har særlig tillit til i kontakten med barnevernet. Barnet skal informeres så tidlig som mulig om denne adgangen.

§ 10. Krav til tillitsperson

Barnet velger selv hvem som skal være barnets tillitsperson. Tillitspersonen må være 18 år eller eldre. Foreldre som er fratatt omsorgen for barnet kan ikke være tillitspersoner. I kraft av sitt omsorgsansvar kan barneverntjenesten bestemme at personer som kan skade barnets interesser ikke kan være tillitsperson.

§ 11. Tillitspersonens oppgaver

Tillitspersonen skal være en støtte for barnet og bidra til at barnets perspektiv og opplevelse av situasjonen kommer frem. Tillitspersonen skal hjelpe barnet til lettere å gi uttrykk for barnets synspunkter.

§ 12. Barneverntjenestens oppgaver når det gjelder tillitsperson

Barneverntjenesten skal så tidlig som mulig informere barnet om muligheten til å ha en tillitsperson. Barneverntjenesten skal legge barnets ønske om valg av tillitsperson til grunn med mindre denne personen ikke er egnet, jf. § 10. Barneverntjenesten skal samarbeide med tillitspersonen og legge til rette for at tillitspersonen skal kunne utøve rollen sin.

Barneverntjenesten skal dokumentere om barnet er

- a) Informert om muligheten til å ha med seg en tillitsperson
- b) Om barnet ønsker å ha med seg en tillitsperson.

Tillitspersonen skal ikke ansettes eller administreres av barneverntjenesten. Barneverntjenesten skal ikke yte økonomisk kompensasjon til tillitspersonen.

§ 13. Taushetserklæring

Tillitspersonen skal undertegne en taushetserklæring om de opplysninger vedkommende blir kjent med gjennom sin rolle som tillitsperson. Barneverntjenesten utarbeider taushetserklæringen.

§ 14. Politiattest

Tillitspersonen skal fremvise politiattest i samsvar med barnevernloven § 6-10 og forskrift om politiattest i henhold til barnevernloven.

Kapittel 4. Ikrafttredelse

§ 15. Ikrafttredelse

Forskriften trer i kraft 1. juni 2014.

7.6 MERKNADER TIL FORSKRIFT OM FOSTERHJEM OG TILSYN MED BARN I FOSTERHJEM.

(Rundskriv Q-1/2014, 30. januar 2014)

MERKNADER TIL FORSKRIFT OM FOSTERHJEM §§ 8 OG 9 - TILSYN MED BARN I FOSTERHJEM

1. INNLEDNING

Barnevernlovens regler i § 4-22 om tilsyn med barn i fosterhjem er endret med virkning fra 1. februar 2014. Barnevernloven § 4-22 fjerde, femte og sjette ledd lyder slik etter endringen:

«Den kommune der fosterhjemmet ligger, har ansvar for godkjenning og tilsyn av hjemmet.»

«Kommunen skal føre tilsyn med hvert enkelt barn i fosterhjem fra plasseringstidspunktet og frem til barnet fyller 18 år. Formålet med tilsynet er å føre kontroll med at barnet får forsvarlig omsorg i fosterhjemmet og at de forutsetninger som ble lagt til grunn for plasseringen blir fulgt opp.»

«Kommunen skal sørge for at de som skal utøve tilsynet gis nødvendig opplæring og veiledning.»

I Prop. 106 L (2012-2013) Endringer i barnevernloven fremgår at formålet med lovendringen er å styrke tilsynet med barn i fosterhjem gjennom et mer profesjonalisert og tydelig kommunalt forankret tilsynsansvar. Regelverket for tilsyn må sikre at det både blir ført tilsyn med det enkelte barn og at dette kan skje innenfor stabile og forutsigbare rammer. Kvaliteten på tilsynet må videre være forsvarlig.

Lovendringen innebærer at plikten til å føre tilsyn legges til kommunen og ikke til barneverntjenesten, slik som til tidligere. Kommunen får ansvar for å føre tilsyn med at det enkelte barn får forsvarlig omsorg i fosterhjemmet og er gitt et helhetlig ansvar for planlegging, gjennomføring og oppfølging av tilsynet. Kommunen har ansvaret for at tilsynet blir utført på en forsvarlig måte og har videre ansvar for at de som skal utøve tilsynet, gis nødvendig opplæring og veiledning.

Lovendringen gir samtidig kommunen stor administrativ frihet til å bestemme hvordan ansvaret for tilsynet med barn i fosterhjem skal organiseres i kommunen. Videre gis kommunen økt frihet til å velge hvem som skal utøve tilsynet på kommunens vegne. Det stilles ikke lenger krav til at det skal oppnevnes en bestemt tilsynsfører for det enkelte barnet. I Prop. 106 L (2012-2013) presiseres det samtidig at det ikke er noe i veien for at kommunen velger å benytte dagens tilsynsførere til å gjennomføre tilsynet i tilfeller der denne ordningen har fungert godt, for eksempel fordi barnet selv ønsker å beholde denne bestemte personen.

Nærmere regler om tilsynet er gitt i forskrift 18. desember 2003 nr. 1659 om fosterhjem (fosterhjemsforskriften) §§ 8 og 9. Forskriften gir blant annet nærmere regler om krav til tilsynets innhold, innholdet i tilsynsrapportene og oppfølgingen av tilsynsrapportene. Nedenfor gis kommentarer til forskriften.

Reglene om tilsyn med barn i fosterhjem må også ses i sammenheng med barnevernlovens krav til forsvarlige tjenester og tiltak, barnets rett til medvirkning og omsorgsplasserte barns adgang til å ha med en tillitsperson.

Krav til forsvarlighet – barnevernloven § 1-4

Ny bestemmelse i barnevernloven § 1-4 lovfester at alle tjenester og tiltak etter barnevernloven skal være forsvarlige. Barnevernet skal allerede i dag yte forsvarlige tjenester, men endringen innebærer at kravet blir understreket og tydeliggjort. Forsvarlighetskravet gjelder også kommunens ansvar etter barnevernloven for tilsyn med barn i fosterhjem.

Forsvarlighetskravet er en rettslig standard. Dette innebærer at innholdet i vesentlig grad vil bli bestemt av normer utenfor selve loven. Det nærmere innholdet vil utvikles over tid og med utgangspunkt i anerkjent faglig praksis i barnevernet, fagkunnskap fra utdannings- og forskningsinstitusjonene, faglige retningslinjer og generelle samfunnsetiske normer. Forsvarlighetskravet gir dermed rom for skjønn, men innebærer samtidig at alle tjenester og tiltak etter barnevernloven skal være forsvarlige både når det gjelder innhold, omfang og når tjenesten ytes. Forsvarlighetskravet vil også gjelde organiseringen av kommunens tilsynsansvar.

Bestemmelsen innebærer videre at Fylkesmannen skal føre tilsyn med at kommunens tilsyn med barn i fosterhjem er forsvarlig.

Det å sørge for forsvarlige tjenester er en kontinuerlig prosess som krever systematisk arbeid med kvalitetsforbedring. Innholdet i kravet vil endre seg over tid i takt med blant annet utvikling av fagkunnskap og kompetanse på barnevernområdet.

Medvirkning og tillitsperson – barnevernloven § 4-1 annet ledd

Barnekonvensjonens artikkel 12 fastslår at barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter skal ha rett til fritt å gi uttrykk for disse i alle forhold som vedrører barnet. Barnets synspunkter skal tillegges behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.

Barnets rett til å bli hørt kommer til uttrykk i ulike bestemmelser i barnevernloven. Barnevernloven § 6-3 regulerer barns rettigheter under saksbehandlingen. Alle barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i sak som berører ham eller henne. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet.

Med virkning fra 1. juni 2014 tas en ny overordnet bestemmelse om barns medvirkning inn i barnevernloven § 4-1 annet ledd. Bakgrunnen er å tydeliggjøre plikten til, og viktigheten av, at barn og unge i barnevernet får mulighet til god informasjon og medvirkning under hele saken og forløpet i barnevernet. Alle instanser som har oppgaver etter barnevernloven omfattes av denne overordnede bestemmelsen, og barnets rett til medvirkning skal gjelde i alle forhold som vedrører barnet. Bakgrunnen for lovendringen er å styrke barn og unges deltakelse og innflytelse i praksis. Bestemmelsen omfatter også kommunens ansvar for å føre tilsyn med barn i fosterhjem.

For ytterligere styrking av barnets rett til medvirkning, er det videre presisert i barnevernloven § 4-1 nytt annet ledd at barnet kan gis anledning til i møter med barnevernet å ha med seg en person barnet har særlig tillit til. Denne tillitspersonen vil kunne gi barnet større trygghet i sitt møte med barnevernet. Regelen gjelder for barn som er under barnevernets omsorg, og ikke barn som er frivillig plassert. I Prop. 106 L (2012-2013) fremheves at det kan være naturlig at tillitspersonen er til stede sammen med barnet og støtter barnet under tilsynet når han eller hun skal fortelle hvordan situasjonen i fosterhjemmet oppleves.

Det vil bli utarbeidet forskrift om medvirkning og tillitsperson.

Fylkesmannens tilsyn med kommunene

Fylkesmannen skal føre tilsyn med lovligheten av kommunens oppfyllelse av plikter etter barnevernloven, jf. barnevernloven § 2-3 b. I medhold av kommuneloven § 60 d kan Fylkesmannen gi pålegg til kommunen om å rette forhold som er i strid med lov og forskrift.

Tilsynsansvaret omfatter kommunens plikt til å føre tilsyn med barn i fosterhjem jf. barnevernloven § 4-22. Alle kommuneplikter som følger av fosterhjemsforskriften vil også være gjenstand for Fylkesmannens tilsyn.

2. MERKNADER TIL FOSTERHJEMSFORSKRIFTENS BESTEMMELSER OM TILSYN MED BARN I FOSTERHJEM

2.1 Merknader til fosterhjemsforskriften § 8

§ 8 Fosterhjems kommunens plikt til å føre tilsyn med barn i fosterhjem

Fosterhjems kommunen skal føre tilsyn med hvert enkelt barn i fosterhjem fra plasserings tidspunktet frem til barnet fyller 18 år. Det skal gå klart frem av fosterhjems kommunens delegasjonsreglement hvilken instans i kommunen som skal føre tilsynet.

Fosterhjems kommunen skal føre tilsyn med at barnet får forsvarlig omsorg i fosterhjemmet og at de forutsetninger som ble lagt til grunn for plasseringen blir fulgt opp. Dette omfatter også tilsyn med at barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn ivaretas på hensiktsmessig måte, herunder samiske barns rett til å ivareta språk og kultur.

Fosterhjems kommunen og omsorgskommunen kan inngå avtale om at omsorgskommunen skal ha ansvaret for at det blir ført tilsyn. Avtalen skal være skriftlig. Blir det inngått slik avtale plikter omsorgskommunen å melde fra til barneverntjenesten i fosterhjems kommunen om eventuelle misforhold i fosterhjemmet.

Fosterhjems kommunen skal gi tilsynsoppgaver til personer som er egnet til å utføre oppgaven. Fosterhjems kommunen skal legge vekt på å gi tilsynsoppgaver til personer som kan utføre oppgaven over tid. Fosterhjems kommunen skal sikre at den som fører tilsyn har en tilstrekkelig uavhengig funksjon overfor barneverntjenesten og fosterforeldrene. Fosterhjems kommunen skal tilstrebe at tilsynspersonen har samme kulturelle eller språklige tilhørighet som barnet eller besitter kompetanse i minoritetsbarns eget språk eller kultur.

Fosterhjems kommunen skal gi tilsynspersonene nødvendig opplæring og veiledning. Opplæringen skal blant annet omfatte rammene for barneverntjenestens ansvar for barnet, tilsynsfunksjonen, samtaler med barn, kunnskap om omsorgssvikt, rapportskriving og barnets rettigheter.

Fosterhjems kommunen skal ved barneverntjenestens godkjenning av fosterhjemmet orientere både barnet og fosterforeldrene om kommunens ansvar for tilsynet og hvem som skal føre tilsyn med barnet. Barnet skal informeres om at det når som helst kan ta opp eventuelle problemer i fosterhjemmet eller forholdet til barneverntjenesten.

Til første ledd – kommunens ansvar for å føre tilsyn med barn i fosterhjem

Innledning

Forskriften § 8 første ledd bygger på endringene i barnevernloven § 4-22 der plikten til å føre tilsyn med barn i fosterhjem er lagt til kommunen. Kommunens plikt til å føre tilsyn med hvert enkelt barn i fosterhjem gjelder fra plasseringstidspunktet og frem til barnet fyller 18 år. Tilsynsplikten gjelder alle barn i fosterhjem, uavhengig av plasseringsgrunnlag.

Plikten til å føre tilsyn betyr at kommunen har ansvaret for at tilsyn med hvert enkelt barn blir utført forsvarlig. Barn plassert i fosterhjem er i en sårbar situasjon og kan mangle mulighet til selv å gi uttrykk for synspunkter på egen livssituasjon. Fosterbarn vil heller ikke alltid ha nære pårørende som kan målbære og fremme deres interesser på tilstrekkelig måte. I tillegg innebærer plassering i fosterhjem at barnet plasseres i et privat hjem med de begrensninger dette har for åpenhet og mulighet for innsyn i hvordan barnet har det i dagliglivet. Et vesentlig formål med tilsynet er å avdekke tilfeller der barn ikke får forsvarlig omsorg. Tilsynets mandat utdypes i forskriften § 8 annet ledd.

Forskriften gir kommunen et helhetlig ansvar for planlegging, gjennomføring og oppfølging av tilsynet i samsvar med nærmere regler i forskriften §§ 8 og 9. Kommunen har ansvaret for at tilsynet blir utført forsvarlig, i henhold til gjeldende regelverk og i lys av relevant faglig materiale som til enhver tid foreligger, for eksempel faglige anbefalinger fra myndighetene dersom slike er utarbeidet. Kravet til forsvarlige tjenester og tiltak er presisert i barnevernloven § 1-4 og gjelder også utøvelsen av kommunens tilsynsansvar for barn i fosterhjem.

Fosterhjems kommunen har ansvaret for tilsynet

Endringene i reglene om tilsyn med barn i fosterhjem viderefører dagens ansvarsfordeling mellom kommunen der fosterhjemmet ligger (fosterhjems kommunen) og kommunen som har ansvaret etter barnevernloven § 8-4 annet ledd (omsorgskommunen). Det er fortsatt slik at fosterhjems kommunen har ansvaret for tilsynet, mens omsorgskommunen har ansvaret for oppfølgingen av barnet. Dette kommer nå klart fram ved at begrepene fosterhjems kommunen og omsorgskommunen brukes i forskriften.

Det følger videre av gjeldende ansvarsfordeling at det er omsorgskommunen som har finansieringsansvaret for både oppfølging av fosterhjemmet og tilsynet med barnet, jf. barnevernloven § 9-1, jf. § 8-4. Dette innebærer at fosterhjems kommunens utgifter til tilsynet kan søkes refundert fra den respektive omsorgskommunen. Departementet vil påpeke at det er viktig at fosterhjems kommunen klarer ulike sider ved betalingsansvaret med omsorgskommunen. Uenighet om betalingsansvar må ikke føre til at tilsyn ikke igangsettes.

Nærmere om fosterhjems kommunens organisering av tilsynet

Forskriften § 8 første ledd stiller ikke bestemte krav til hvordan fosterhjems kommunen administrativt skal organisere tilsynet, men det må fremgå klart av fosterhjems kommunens delegasjonsreglement hvilken instans i kommunen som skal føre tilsynet. Når fosterhjems kommunen skal ta stilling til hvilken instans i kommunen som skal ha ansvaret for tilsynet, åpner forskriften for å organisere tilsynsarbeidet tilpasset forholdene i den enkelte kommune. Forskriften gir stor frihet for kommunen til å velge hvem som skal utøve tilsynet på kommunens vegne. I Prop. 106 L (2012-2013) presiseres det at kommunen kan velge å legge ansvaret for tilsynet til en av de andre tjenestene i kommunen, for eksempel til den kommunale helse- og omsorgstjenesten. Kommunene kan videre ansette egne personer som har ansvar for å føre tilsyn. Kommunen kan også velge å benytte eksterne aktører til å gjennomføre tilsynsbesøkene på kommunens vegne, eller at kommuner inngår samarbeid om gjennomføringen av tilsynsbesøkene. Kommunen kan også legge tilsynsansvaret til barneverntjenesten.

Et godt tilsyn forutsetter imidlertid legitimitet både innad i kommunen og blant de som direkte er berørt av tilsynet. Uavhengighet overfor barneverntjenesten og fosterforeldrene er viktig for å etablere troverdighet i tilsynssituasjonen og for å ivareta tilsynsfunksjonen på en forsvarlig måte. At tilsynet føres tilstrekkelig uavhengig av barneverntjenesten eller

fosterforeldrene er et viktig element ved vurderingen av om tilsynet kan anses som forsvarlig. Dette må det tas hensyn til ved valg av organisasjonsmodell. For eksempel vil det for mindre kommuner, med få ansatte i barneverntjenesten, kunne være utfordrende å fremstå med tilstrekkelig uavhengighet dersom barneverntjenesten brukes som tilsynsansvarlig. For nærmere omtale av krav til den som fører tilsynet, vises til forskriften § 8 fjerde ledd.

Dersom kommunen velger å benytte eksterne aktører til å gjennomføre tilsynet, vil kommunen fortsatt ha ansvaret for at tilsynet utøves på en forsvarlig måte og i tråd med lovens krav. Eksterne aktører er dermed både underlagt kommunens instruksjonsmyndighet, kommunens internkontrollsystem og Fylkesmannens systemtilsyn. Det er viktig at kommunen sørger for at eksterne aktører er godt kjent med dette.

Kommunen må legge tilsynsansvaret til en bestemt instans i kommunen. Forskriften § 8 første ledd annet punktum stiller krav om at det skal gå klart fram av fosterhjemskommunens delegasjonsreglement hvilken instans i kommunen som skal føre tilsynet. Vi viser i den forbindelse til kommuneloven § 39 nr. 2 som sier at kommunestyret i hver valgperiode skal vedta et eget delegasjonsreglement for sin kommune. I reglementet vil det fremgå hvilken instans i kommunen som har fått delegert myndighet fra kommunestyret til å utføre oppgaver som er pålagt kommunen i lov og forskrift.

Behandling av personopplysninger

Ved utføring av tilsyn vil både kommunen som ansvarlig for tilsynet, og den som utfører tilsyn, motta, registrere og behandle taushetsbelagte opplysninger. Kommunen som ansvarlig må sikre at personopplysninger om barn og familier ikke brukes urettmessig eller kommer uberettigede i hende. Hensyn til konfidensialitet, integritet og tilgjengelighet er sentrale hensyn for ivaretagelse av informasjonssikkerhet, se personopplysningsloven § 13.

Personopplysningsloven § 13 og personopplysningsforskriften kapittel 2 setter generelle krav til informasjonssikkerheten i systemer hvor det skal behandles personopplysninger. Kommunen er å anse som ansvarlig for behandling av personopplysninger knyttet til gjennomføring av tilsyn og utarbeidelsen av tilsynsrapportene, og har det hele og fulle ansvaret for at tilsynet utøves på en forsvarlig måte. Dette gjelder uavhengig av om tilsynet gjennomføres av kommunens egne medarbeidere eller av eksterne. Dersom private benyttes vil disse være underlagt kommunens instruksjonsmyndighet og omfattes av kommunens internkontroll og av Fylkesmannens systemtilsyn med kommunen.

Det forutsettes at kommunene ved utføring av tilsynet oppfyller de kravene som stilles i personopplysningsloven. Dette innebærer blant annet at kommunen må sørge for å inngå nødvendige databehandleravtaler dersom kommunen velger å benytte eksterne til å utføre tilsynet på kommunens vegne, jf. personopplysningsloven § 13, jf. § 15 og personopplysningsforskriften kapittel 2.

Klare databehandleravtaler mellom kommuner og de som utfører tilsyn, med blant annet bestemmelser om hvilke opplysninger som skal registreres, føringer knyttet til overholdelse av taushetsplikt om de forholdene som konstateres i gjennomføringen av tilsyn, håndtering/registrering av opplysninger i tilsynsrapporten er forutsetninger for at kommunen skal kunne ivareta sin rolle som behandlingsansvarlig og for at fosterfamiliens og barnets rettsikkerhet og personvern ivaretas på en tilfredsstillende måte. Det understrekes at enhver som utfører tjeneste eller arbeid på kommunens vegne i henhold til barnevernloven er bundet av lovbestemt taushetsplikt etter barnevernloven § 6 7.

Internkontroll

Kommunen skal føre internkontroll for å sikre at kommunen utfører oppgavene sine i samsvar med krav fastsatt i lov eller i medhold av lov, se barnevernloven § 2-1 annet ledd. Denne plikten vil også gjelde ansvaret for å føre tilsyn med barn i fosterhjem, og inkluderer eksterne i den grad slike benyttes for å utføre tilsynsoppgaven. Et godt system for internkontroll er et viktig virkemiddel for å sikre forsvarlig gjennomføring av dette ansvaret.

Til annet ledd - Tilsynets mandat

Reglene om tilsyn må ses i sammenheng med barneverntjenestens egen oppfølging av barnets situasjon i fosterhjemmet jf. barnevernloven §§ 4-5 og 4-16. Barneverntjenestens helhetlige oppfølgingsansvar etter omsorgsovertakelse ble presisert i barnevernloven § 4-16 i 2013 (i kraft 1.1.2014). Det er barneverntjenesten i omsorgskommunen som etter en omsorgsovertakelse har ansvaret for å sikre at barnet får forsvarlig omsorg i fosterhjemmet. I barneverntjenestens oppfølgingsansvar ligger blant annet å vurdere om omsorgsovertakelsen fungerer etter sitt formål. Barneverntjenesten har også et ansvar for å foreta endringer i barnets omsorgssituasjon dersom dette viser seg nødvendig. Nærmere regler om oppfølging av barn i fosterhjem går frem av forskriften § 7 som blant annet pålegger barneverntjenesten å besøke fosterhjemmet minimum fire ganger per år.

Fosterhjems kommunens tilsyn med barnet supplerer barneverntjenestens egen kontroll og oppfølging av barnets situasjon i fosterhjemmet. Av hensyn til barnets rettsikkerhet skal det føres tilsyn med hvert enkelt barns situasjon i fosterhjemmet ut over barneverntjenestens løpende oppfølging av barnet. Tilsynets mandat går fram i forskriften § 8 annet ledd der det heter at fosterhjems kommunen skal føre tilsyn med at barnet får forsvarlig omsorg i fosterhjemmet og at de forutsetningene som ble lagt til grunn ved plasseringen blir fulgt opp. Det skal dermed føres tilsyn med om fosterforeldrene utøver omsorgen for barnet innenfor rammene som er gitt for den enkelte plassering. Innholdet er en videreføring av tidligere formålsbestemmelse som også er tatt inn i barnevernloven § 4-22 femte ledd. For å tydeliggjøre kommunens ansvar er forskriften § 8 annet ledd formulert som en plikt for fosterhjems kommunen.

I forskriften § 8 annet ledd annet punktum presiseres at tilsynet også omfatter ivaretagelse av barnets etniske, kulturelle og språklige bakgrunn, herunder samiske barns rett til å ivareta språk og kultur. Bestemmelsen har sammenheng med forskriften § 4 der det fremgår at barneverntjenesten ved valg av fosterhjem skal ta tilbørlig hensyn til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn. Bestemmelsen omfatter alle minoriteter.

Til tredje ledd – Overføring av ansvar mellom kommuner

Fosterhjems kommunen kan inngå avtale med omsorgskommunen om at omsorgskommunen skal ha ansvaret for tilsynet. Omsorgskommunen overtar i slike tilfeller det ansvaret som forskriften §§ 8 og 9 legger til fosterhjems kommunen. I tillegg presiseres i tredje ledd siste punktum at omsorgskommunen skal orientere barneverntjenesten i fosterhjems kommunen om eventuelle misforhold i fosterhjemmet. Dette har sammenheng med at det er barneverntjenesten i fosterhjems kommunen som godkjenner fosterhjemmet.

Til fjerde ledd - Krav til den som skal føre tilsyn

En konsekvens av lovendringen er at tilsynsplikten ikke lenger er formulert som en plikt til å oppnevne en bestemt tilsynsfører til det enkelte barn. Dette er en forutsetning for den fleksibiliteten i valg av organisatoriske løsninger som loven nå åpner for, og legger for eksempel til rette for at kommunen kan ansette personer som har ansvar for å føre tilsyn med flere barn. Forskriften § 8 fjerde ledd stiller samtidig noen krav til den som skal føre tilsyn med barnet.

Det fremgår av fjerde ledd første punktum at den som skal føre tilsyn, må være egnet til å utføre oppgaven. Hva som skal til for å være egnet vil bero på en konkret vurdering der blant annet forutsetninger for å kunne skape åpenhet i møte med barnet er sentralt. At barnets opplevelse av hvordan forholdene er i fosterhjemmet blir forsvarlig belyst er avgjørende for at tilsynet skal fungere etter sitt formål. For å få dette til, må barnet kunne medvirke på en god måte. Kommunen må ved valg av tilsynspersoner derfor legge stor vekt på å finne personer som er egnet til å kunne skape tillit under tilsynet.

I kravet til egnethet ligger også en forutsetning om at den som fører tilsyn har nødvendig erfaring og/eller kunnskap om arbeid med barn. Slik kompetanse vil ofte kunne gi den nødvendige egnetheten og vil være et viktig moment i en slik vurdering. Det stilles imidlertid ikke et ubetinget krav til forutgående erfaring og kunnskap om arbeid med barn. Det er viktig å se kompetansekravene til tilsynspersonene i sammenheng med kommunens opplærings- og veiledningsansvar. En god opplæring vil sikre nødvendig kompetanse ved utøvelsen av tilsynet. Hva som er nødvendig kompetanse vil kunne variere. Opplæring kan gi enkelte tilsynspersoner nødvendig kompetanse når de ellers anses personlig egnet for oppgaven. Fosterhjems kommunene må gjøre konkrete vurderinger opp mot den enkelte tilsynspersons samlede kompetanse når de skal vurdere hvorvidt en person er egnet for oppgaven eller ikke.

I Prop. 106 L (2012-2013) understrekes hensynet til nærhet og kontinuitet. Det vil ofte kunne være en fordel om samme person over tid fører tilsyn med det enkelte barn. En slik kontinuitet vil kunne lette prosessen med å oppnå nødvendig trygghet i tilsynssamtalene med barnet. Kjennskap til barnet og fosterforeldrene over tid vil også kunne bidra til bedre kvalitet på tilsynspersonens observasjoner under tilsynet. I § 8 fjerde ledd annet punktum er det derfor presisert at fosterhjems kommunen skal legge vekt på å gi tilsynsoppgaver til personer som kan utføre oppgaven over tid.

Uavhengighet er nødvendig for å etablere legitimitet og troverdighet ved gjennomføring av tilsynet. At tilsynet føres uavhengig av barnevernsaken eller fosterforeldrene er et viktig element ved vurderingen av om tilsynet kan anses som forsvarlig. I § 8 fjerde ledd tredje punktum presiseres at den som skal føre tilsyn må ha en tilstrekkelig uavhengig funksjon overfor barneverntjenesten og fosterforeldrene. Kommunen må derfor sikre at den som fører tilsyn har en tilstrekkelig uavhengig funksjon både i forhold til barneverntjenesten og fosterforeldrene. Dersom barnet er plassert i et fosterhjem i omsorgskommunen, og tilsynsbesøkene skal gjennomføres av noen med tilknytning til barneverntjenesten, må uavhengighet ivaretas ved at tilsyn uansett ikke utføres av en person som har hatt direkte befatning med barnevernsaken.

Kommunen må også sikre at den som fører tilsyn har et uavhengig forhold til barnets foreldre. Dette følger ikke direkte av forskriften, men av alminnelige krav til et forsvarlig tilsyn.

I § 8 fjerde ledd siste punktum videreføres kravet om at fosterhjems kommunen skal tilstrebe at tilsynspersonen har samme kulturelle eller språklige tilhørighet som barnet eller besitter kompetanse i minoritetsbarns eget språk eller kultur. Formålet bak bestemmelsen er å legge til rette for barnets medvirkning.

Politiattest

Etter barnevernloven § 6-10 stilles krav om politiattest for personer som skal føre tilsyn med barn i fosterhjem. Regelen er nærmere presisert i forskrift om politiattester § 4 der begrepet "tilsynsfører" er erstattet med "personer som skal føre tilsyn med barn i fosterhjem". Det vises til departementets retningslinjer til forskrift om politiattest i henhold til barnevernloven (Q-34/2011).

Taushetsplikt

Den som fører tilsyn er bundet av taushetsplikt i henhold til barnevernloven § 6-7. Eksterne som utfører tilsynsoppgaver for kommunen vil også omfattes av taushetspliktbestemmelsen. Taushetsplikten etter barnevernloven er noe strengere enn det som følger av de alminnelige reglene i forvaltningsloven og omfatter alle opplysninger som kan knyttes til enkeltpersoner. Dette innebærer at alle som skal utføre tilsyn på kommunens vegne vil være bundet av en streng lovbestemt taushetsplikt ved utførelsen av dette arbeidet.

Tillitsperson

Etter endringer i barnevernloven § 4-1 gis barn som barnevernet har overtatt omsorgen for adgang til å ha med en bestemt tillitsperson i møter med barnevernet (i kraft 1. juni 2014). Formålet er å gjøre det lettere for barnet å formidle sine opplevelser og synspunkter til profesjonelle aktører i barnevernet. Tillitspersonen vil være en person som barnet selv har valgt og er trygg på og vil ha en uformell rolle som støtteperson. Tillitspersonen vil kunne ha en viktig betydning ved å bidra til at barnet kan føle seg trygg slik at tilsynet kan gjennomføres på en god måte. Å kunne skape tillit er imidlertid et ansvar tilsynspersonen har uavhengig av om barnet har med en tillitsperson eller ikke.

Både tilsynspersoner og tillitspersoner er bundet av taushetsplikt, etter hhv barnevernloven § 6-7 og taushetserklæring som tillitspersonen undertegner. Etter forvaltningsloven § 13 b nr. 2 er imidlertid ikke taushetsplikten til hinder for at opplysningene brukes for å oppnå det formål de er gitt eller innhentet for. Departementet legger til grunn at forvaltningsloven åpner for at opplysninger etter en konkret vurdering kan gis til en tillitsperson der dette anses å være til barnets beste.

Dersom barnet har en egen tillitsperson, må barneverntjenesten i omsorgskommunen avklare hvordan tilsynspersonen skal samarbeide med tillitspersonen i forbindelse med det enkelte tilsynsbesøk.

Til femte ledd - Kommunens plikt til opplæring og veiledning

Etter lovendringen er ansvaret for nødvendig opplæring og veiledning lagt til kommunen. Ansvaret er presisert i forskriften § 8 femte ledd første punktum.

Kommunens plikt til nødvendig opplæring og veiledning er en viktig del av målet om økt profesjonalisering. Fosterhjemskommunen er ansvarlig for at den som utfører tilsynet fører et godt og forsvarlig tilsyn med det enkelte barn. Opplæringen og veiledning skal sikre at den som fører tilsynet har tilstrekkelige forutsetninger til å utføre denne oppgaven.

Kommunen har et faglig ansvar for de som utfører tilsyn, og skal sikre at tilsynspersonene får nødvendig opplæring og veiledning både før og under tilsynsarbeidet. Tilsynspersonens oppgave stiller krav til systemforståelse og rolleforståelse kombinert med kunnskap om barn. Nødvendig opplæring må gi generell kunnskap og kompetanse, blant annet om barns rettigheter, å samtale med barn i en krevende og utsatt livssituasjon, kunnskap om omsorgs-svikt, barneverntjenestens ansvar for den enkelte plassering, kommunens tilsynsansvar og tilsynsfunksjonen som sådan, det vil si de generelle rammene for tilsynsarbeidet og for fosterhjemsplasseringen. Den som fører tilsyn, må gis tilstrekkelig opplæring til å kunne forstå og samhandle med barn på en god og hensiktsmessig måte. Tilsynspersonen må videre få nødvendig opplæring i å skrive tilfredsstillende rapporter etter tilsynsbesøkene.

Forskriften § 8 femte ledd annet punktum regulerer ikke uttømmende hva opplæringen skal inneholde. Hva som er nødvendig, vil kunne variere ut fra individuelle forutsetninger og behov. Alle tilsynspersoner må imidlertid få en grunnleggende opplæring om blant annet tilsynsfunksjonen, kunnskap om omsorgssvikt, det å samtale med barn, rapportskrivning, barnets rettigheter og barneverntjenestens ansvar for barnet, jf. § 8 femte ledd.

Kommunen må videre sørge for nødvendig veiledning knyttet til gjennomføring av tilsyn for det enkelte barn. Det er en viktig forutsetning for forsvarlig gjennomføring av tilsyn at den som utfører tilsyn har nødvendig kunnskap om barnet og fosterhjemmet det skal føres tilsyn med.

Departementet legger til grunn at det i plikten for kommunen til å gi nødvendig opplæring og veiledning ligger et tilsvarende ansvar hos tilsynspersonen til å ta i mot og gjennomføre den opplæringen kommunen vurderer som nødvendig. At tilsynspersonen gjennomfører nødvendig opplæring er avgjørende for vurderingen av vedkommendes egnethet. Fosterhjems kommunen må legge til rette for et tilgjengelig og tilpasset tilbud om opplæring og veiledning for målgruppa. At kommunen har ansvar for nødvendig opplæring og veiledning er ikke til hinder for at for eksempel flere kommuner går sammen om et opplæringstilbud, eller at opplæringen utføres av eksterne som kommunen benytter til å gjennomføre tilsynet. Den enkelte kommune må imidlertid gjennom sin internkontroll sørge for at kommunen oppfyller sin selvstendige plikt.

Til sjette ledd - Informasjon om tilsynet

Et viktig element i barnets rett til medvirkning er å få god informasjon om hva tilsyn innebærer og hvem som fører tilsyn. Barnets rett til medvirkning er tydeliggjort gjennom nytt annet ledd i barnevernloven § 4-1 (i kraft 1. juni 2014). Bestemmelsen vil fra samme dato utdypes i egen forskrift. Et viktig formål med lovendringen er å sikre at barn og unge i barnevernet får mulighet til god informasjon og medvirkning under hele sakens forløp i barnevernet.

Det følger av § 8 sjette ledd første punktum at fosterhjems kommunen skal orientere barnet og fosterforeldrene om kommunens ansvar for tilsynet og hvem som skal føre tilsynet. Informasjonen skal gis ved fosterhjems kommunens godkjenning av fosterhjemmet. Det ligger i forskriftens krav at fosterhjems kommunen så langt det er mulig skal orientere om hvem som skal føre tilsynet, ikke bare hvilken tjeneste i kommunen som har ansvaret. I tillegg må kommunen orientere barnet og fosterforeldrene om hva tilsyn innebærer, herunder om Fylkesmannens rolle. Barnets foreldre må også få slik informasjon. Dersom det ikke er hensyn som taler mot det, bør barnets foreldre også få informasjon om hvem som skal føre tilsyn med barnet. Barnet må videre få informasjon om hva opplysningene de gir til tilsynspersonen skal brukes til. Det er viktig at det går klart frem at barnet fritt kan ta opp eventuelle problemer eller utfordringer i fosterhjemmet, jf. § 8 sjette ledd annet punktum. Informasjonen må være tilpasset barnets alder og modenhet.

Det følger av de alminnelige regler om barnets rett til medvirkning at barnet skal gis anledning til å gi opplysninger av betydning for hvem som skal føre tilsynet, og om det foreligger forhold som kan ha innvirkning på vedkommendes forutsetninger for å føre tilsynet. Et barn kan for eksempel ha synspunkter knyttet til kjønn og alder. Så langt det er mulig må slike synspunkter tas hensyn til.

2.2 MERKNADER TIL FOSTERHJEMSFORSKRIFTEN § 9

§ 9. Utføring av tilsyn og rapportering

Fosterhjems kommunen skal føre tilsyn med barnet så ofte som nødvendig for å kunne oppfylle formålet etter § 8 annet ledd, men minimum 4 ganger i året. Dersom fosterhjems kommunen vurderer forholdene i fosterhjemmet som gode, og barnet samtykker, kan fosterhjems kommunen vedta at tilsynet skal reduseres til minimum 2 ganger i året for barn som er fylt 15 år og som har vært plassert i fosterhjemmet i mer enn 2 år. Barneverntjenesten i omsorgskommunen skal samtykke før slikt vedtak fattes.

Den som fører tilsyn skal få adgang til fosterhjemmet så ofte som nødvendig, jf. første ledd første punktum.

Fosterhjems kommunen skal føre tilsyn med barnets situasjon i fosterhjemmet, jf. § 8 annet ledd. Den som fører tilsyn skal ta kontakt med det enkelte barn. Barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter skal gis anledning til å gi uttrykk for sitt syn på forholdene i fosterhjemmet. Den som fører tilsyn skal legge til rette for samtale med barnet uten at fosterforeldrene er tilstede.

Den som fører tilsyn skal utarbeide rapport etter hvert tilsyn. Rapporten skal gi en vurdering av barnets situasjon i fosterhjemmet, jf. § 8 annet ledd. Det skal gå frem hvilke forhold vurderingene av barnets situasjon bygger på. Det skal videre gå frem om det har vært samtaler med barnet, hvordan barnet er gitt mulighet til å uttrykke sine synspunkter, hva barnet har formidlet og om det bør innhentes ytterligere informasjon fra miljøer som barnet er i. Rapporten skal umiddelbart sendes fosterhjems kommunen.

Fosterhjems kommunen skal kontrollere at rapporten fra tilsynet gir tilstrekkelig informasjon til at formålet med tilsynet må anses ivaretatt. Hvis rapporten har mangler, skal den som fører tilsyn skrive tilleggsrapport, og om nødvendig foreta supplerende vurderinger. Endelig rapport som er godkjent av fosterhjems kommunen skal umiddelbart videresendes til barneverntjenesten i omsorgskommunen, og i kopi til barneverntjenesten i fosterhjems kommunen. Når rapporten viser alvorlige mangler i barnets omsorgssituasjon skal fosterhjems kommunen sende kopi av rapporten til Fylkesmannen.

Barneverntjenesten i omsorgskommunen skal følge opp rapporten og umiddelbart sørge for å følge opp forhold som gir grunn til bekymring. Fosterhjems kommunen skal ved etterfølgende tilsyn kontrollere at forholdene er fulgt opp.

Til første ledd - Tilsynets omfang

Det følger av § 9 første ledd første punktum at det skal føres tilsyn så ofte som nødvendig, men minimum fire ganger i året. Regelmessige tilsynsbesøk er nødvendig for å kunne føre et forsvarlig tilsyn med barn i fosterhjem. I noen tilfeller vil det være nødvendig å føre tilsyn mer enn fire ganger i året. Det vil for eksempel kunne være behov for noe oftere tilsyn i den første fasen etter plassering, Fosterhjems kommunen har ansvar for at det til enhver tid vurderes hvor ofte det er nødvendig å føre tilsyn med det enkelte barns plassering i fosterhjem.

I § 9 første ledd annet punktum åpnes for å redusere tilsynets omfang. Dette gjelder dersom fosterhjems kommunen vurderer forholdene i fosterhjemmet som gode, barnet er over 15 år og samtykker til å redusere tilsynets omfang og barnet har vært plassert i fosterhjemmet i mer enn 2 år.

Dersom omfanget av tilsynet skal reduseres, følger det videre av § 9 første ledd tredje punktum at det også er en forutsetning at omsorgskommunen samtykker til reduksjon av tilsynets omfang. Barneverntjenesten i omsorgskommunen har ansvaret for oppfølgingen av barnet og fosterhjemmet, og vil ha nødvendig informasjon i forbindelse med en vurdering av om det er forsvarlig å redusere omfanget av tilsynet. Det er derfor et vilkår at barneverntjenesten i omsorgskommunen er enig i at to årlige tilsyn er tilstrekkelig.

Til annet ledd – Adgang til fosterhjemmet

Det følger av § 9 at den som fører tilsyn skal få adgang til fosterhjemmet så ofte som nødvendig. Tilsynspersonen skal ha adgang til fosterhjemmet så ofte som han vurderer det er nødvendig for å kunne oppfylle formålet etter § 8 annet ledd.

Til tredje ledd - Tilsynets innhold

§ 9 tredje ledd stiller krav til tilsynets innhold. Kravene må utfylles med faglige retningslinjer for hvordan tilsynet utøves, herunder om samtaler med barn.

§ 9 tredje ledd første punktum henviser til bestemmelsen om tilsynets mandat i § 8 annet ledd og som også gir rammene for tilsynets innhold. Det følger av § 8 annet ledd at det skal føres tilsyn med hvorvidt barnet får forsvarlig omsorg og om forutsetningene som ble lagt til grunn ved plasseringen blir fulgt opp. Tilsynet skal dermed både avdekke hvordan barnet opplever sin situasjon i fosterhjemmet, og være et mer helhetlig tilsyn med hvordan omsorgen for barnet ivaretas. Informasjon fra barn og unge selv er en avgjørende del av vurderingsgrunnlaget. Tilsynspersonen må i forkant av tilsynsbesøket få nødvendig informasjon fra barneverntjenesten.

Den som fører tilsyn skal alltid ta kontakt med det enkelte barn i fosterhjem. Hva slags kontakt som er egnet, vil ha sammenheng med barnets alder og modenhet. Selv om et barn ikke kan snakke kan det for eksempel kommuniseres med gjennom lek, tegning, observasjon og lignende. Det er derfor viktig at tilsynspersonen tar kontakt med alle barn i forbindelse med tilsynsbesøk. Alder og modenhet er imidlertid av betydning ved vurderingen av hvordan konkrete temaer kan tas opp, og ved vektleggingen av barnets synspunkter. Etter § 9 tredje ledd tredje punktum skal barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter gis anledning til å gi uttrykk for sitt syn på forholdene i fosterhjemmet.

Tilsynspersonen skal legge til rette for samtaler uten at fosterforeldrene er tilstede, og barnet skal forespørres om sitt syn på forholdene i fosterhjemmet når barnet er i stand til å danne seg egne synspunkter. Kontakten med barnet og hvordan samtalen gjennomføres, må tilpasses barnets alder og modenhet. Det må legges til rette for at barna gis gode muligheter til å komme frem med sine opplevelser. Barna må lyttes til og tas på alvor. De barna som av ulike grunner ikke vil fortelle hvordan de opplever situasjonen, skal slippe å måtte si noe. Som bakgrunn for samtalen må tilsynspersonen har kjennskap til grunnlagsdokumenter som plasseringsvedtak og omsorgsplan, eventuelt tiltaksplan. For barn som har tillitsperson kan det være naturlig at tillitspersonen er til stede sammen med barnet og støtter barnet når hun eller han skal fortelle hvordan situasjonen i fosterhjemmet oppleves.

Opplysningene fra samtalen med barn og unge inngår som en vesentlig del i vurdering og konklusjon etter tilsynet. I forbindelse med sitt tilsyn må tilsynspersonen også ha samtale med fosterforeldrene. Dersom tilsynspersonen mener at det er behov for å innhente informasjon fra andre som for eksempel skole eller barnehage, bør dette gå frem av rapporten slik at omsorgskommunen kan følge dette opp, se § 9 fjerde ledd.

Dersom barnet har en egen tilsynsperson, må barneverntjenesten i omsorgskommunen avklare hvordan tilsynspersonen skal samarbeide med tillitspersonen i forbindelse med det enkelte tilsynsbesøk.

Til fjerde ledd - Krav til tilsynsrapportens innhold

Tilsynsrapportene er en svært viktig kilde til informasjon når det gjelder omsorgskommunens oppfølging av barn i fosterhjem og fosterhjems kommunens vurdering av om hjemmet fortsatt oppfyller vilkårene for godkjenning som fosterhjem. Forskriften stiller derfor krav til rapportens innhold. Det er av stor betydning at kommunene sørger for at de som skal utføre tilsynet gis nødvendig opplæring og veiledning om utforming av rapportene og hva disse skal inneholde.

Det følger av § 9 fjerde ledd første punktum at det skal skrives rapport etter hvert tilsyn. Rapporten skal gi en vurdering av barnets situasjon i fosterhjemmet jf. § 8 annet ledd. Dette innebærer at rapporten skal inneholde selvstendige vurderinger fra den som utfører tilsynet

av om barnet får forsvarlig omsorg i fosterhjemmet og om de forutsetninger som ble lagt til grunn ved plasseringen, blir fulgt opp. Oppfølgingen av konkrete forutsetninger formulert i relevante grunnlagsdokumenter og omsorgsplan må kommenteres. Det må gå fram hva vurderingen av barnets situasjon bygger på og om barneverntjenesten bør innhente ytterligere informasjon fra miljøer som barnet er i, jf. fjerde ledd annet punktum. Det må videre gå fram om det har vært samtaler med barnet, hvordan barnet er gitt mulighet til å komme med sine synspunkter og hva barnet faktisk har sagt, jf. § 9 fjerde ledd tredje punktum. Formålet med slike krav til innhold i rapporten er å sikre at barna gis mulighet til å medvirke og til å klargjøre hvordan barnet har medvirket og hva medvirkningen har gått ut på.

Rapporten skal umiddelbart sendes til fosterhjems kommunen.

Opplysningsplikt til barneverntjenesten

Den som fører tilsyn har en selvstendig opplysningsplikt til barneverntjenesten i omsorgskommunen, jf. barnevernloven § 6-4. Opplysningsplikten inntreer når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, eller når et barn har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker.

Til femte ledd - Fosterhjems kommunens oppfølging av rapporten

Fosterhjems kommunen har et selvstendig ansvar for å følge opp rapportene, i kraft av sitt totalansvar for tilsyn med barn i fosterhjem. Fosterhjems kommunen skal sikre at rapporten er forsvarlig utformet, og kontrollere at rapporten gir tilstrekkelig informasjon til at formålet med tilsynet anses ivaretatt, jf. § 9 femte ledd første punktum.

Fosterhjems kommunen kan bestemme at den som fører tilsyn skal skrive tilleggsrapport og foreta supplerende vurderinger hvis det vurderes at rapporten har mangler, jf. § 9 femte ledd annet punktum. Tilleggsrapport kan være aktuelt der fosterhjems kommunen mener tilsynspersonens vurderinger er uklare eller det er dokumentert forhold som tilsynspersonen ikke har foretatt egne vurderinger av.

Normalt bør det ikke gå mer enn en uke fra rapporten er mottatt til den er kontrollert. Godkjente rapporter skal umiddelbart videresendes barneverntjenesten i omsorgskommunen med kopi til barneverntjenesten i fosterhjems kommunen. Når et barn er frivillig plassert i fosterhjem, må rapporten også sendes barnets foreldre.

Fosterhjems kommunen skal sende kopi av rapporten til Fylkesmannen når rapporten viser alvorlige mangler i barnets omsorgssituasjon. Rapporten skal sendes til den Fylkesmannen som har tilsynsansvar for barnets omsorgskommune.

Til sjette ledd – Oppfølging av innholdet i rapporten

Omsorgskommunens oppfølging av innholdet i rapporten

Barneverntjenesten i omsorgskommunen har i kraft av sitt totalansvar for barnet og plasseringen ansvaret for å følge opp innholdet i rapporten. Barneverntjenesten i omsorgskommunen har ansvaret for å følge opp barnets situasjon i fosterhjemmet.

Informasjon fra tilsynet er et viktig grunnlag for barneverntjenestens ansvar for oppfølging av barnets omsorgssituasjon og av fosterhjemmet, jf. barnevernloven §§ 4-5, 4-16 og fosterhjemsforskriften § 7.

Barneverntjenesten i omsorgskommunen skal følge opp rapporten og umiddelbart sørge for å følge opp forhold som gir grunn til bekymring, jf. sjette ledd første punktum. Dersom rapporten avdekker bekymringsfulle eller uklare forhold ved barnets omsorgssituasjon i fosterhjemmet må barneverntjenesten gjøre nødvendige undersøkelser for å få klarhet i barnets situasjon og forholdene i fosterhjemmet. Barneverntjenesten har videre ansvar for å sette i verk nødvendige tiltak og foreta endringer i barnets omsorgssituasjon dersom dette viser seg nødvendig for å sikre barnet en forsvarlig omsorgssituasjon. Det er helt vesentlig at de forhold som avdekkes gjennom tilsynet blir fulgt opp av, og at det utvikles gode rutiner for et slikt oppfølgingsarbeid og samhandling mellom fosterhjems kommunen og barneverntjenesten i omsorgskommunen.

Barneverntjenesten i omsorgskommunen må sørge for å ha systemer som sikrer at tilsynsrapporter følges opp, og at forhold som gir grunn til bekymring følges opp umiddelbart. Barneverntjenesten i omsorgskommunen må også ta opp eventuelle forhold i rapporten med fosterforeldrene. Barneverntjenesten må vurdere hva slags informasjon fosterforeldrene kan få.

Etterfølgende tilsyn

Dersom tilsynsrapporten påpeker bekymringsfulle forhold skal fosterhjems kommunen ved etterfølgende tilsyn følge opp om forholdene er bedret. Dette kan innebære at det i noen tilfeller er nødvendig å føre tilsyn oftere enn fire ganger i året, jf. § 9 første ledd. Fylkesmannen vil også kunne føre tilsyn med barneverntjenesten i omsorgskommunens oppfølging av tilsynsrapporten.



LITTERATURLISTE

OFFENTLIGE PUBLIKASJONER

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2014). *Forskrift om medvirkning og tillitsperson*

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2014). *Forskrift om fosterhjem*

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2014). *Merknader til forskrift om fosterhjem §§ 8 og 9 - tilsyn med barn i fosterhjem. Rundskriv Q-1/2014*

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2012-2013) Prop.106 L. Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak). Endringer i barnevernloven.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2012). Høringsnotat – forslag til endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven) med tilhørende forskrifter, 5. september 2012 (med høringsuttalelser)

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2010). *Retningslinjer for statlige familiehjem og beredskapshjem. Q-28*

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2010). *Fosterhjemsavtalen – avtale mellom barneverntjenesten og fosterforeldre*

Barne-, likestillingsdepartementet (2009). *Snakk med meg! En veileder om å snakke med barn i barnevernet. Q-1156B med DVD*

Barne- og likestillingsdepartementet (2006). *Tilsynsfører i fosterhjem – en veileder. Veileder (Q 1103B). (NB. Dette er forrige veileder om tilsyn med barn i fosterhjem.)*

Barne- og likestillingsdepartementet (2005). *Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten Rundskriv (Q-24/ 2005).*

Barne- og familiedepartementet (2005). *Forskrift om internkontroll for kommunens oppgaver etter lov om barneverntjenester.*

Barne- og familiedepartementet (2004). *Retningslinjer for fosterhjem. 15. juli 2004 til lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. 100. Q-1072 B*

Barnevernpanelet (2011). *Barnevernpanelets rapport levert Barne-, likestillings- og inkluderingsministeren september 2011.*

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2011). *Brukerundersøkelse Barn i statlige og private barneverntiltak*. Sluttrapport Rambøll 30. november

Barne-, ungdoms- og familieetaten (2007). *Til deg som bor i fosterhjem. Rettigheter og informasjon for deg som bor i fosterhjem*.

http://www.bufdir.no/Fosterhjem/Rettigheter_for_deg_som_bor_i_fosterhjem/

FNs konvensjon om barnets rettigheter. Vedtatt av De forente nasjoner 20. november 1989. Ratifisert av Norge 8. januar 1991.

Helsetilsynet (2012). Oppsummering av landsomfattende tilsyn i 2011 med kommunalt barnevern – undersøkelse og evaluering. Rapport fra Helsetilsynet 2/2012

Lov av 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven)

NOU 2012:5 Bedre beskyttelse av barns utvikling. Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

LITTERATUR

Backe-Hansen, E., Havik, T. & Grønningsæter, A. (2013). *Fosterhjem for barns behov*. Rapport nr.16/13

BarnevernsProffene (2011). *Det gode barnevernet. Stortingsmelding nr 1 fra barn og unge 2008–2011*.

Forandringsfabrikken: www.forandringsfabrikken.no

Havik, T. (2007). *Slik fosterforeldre ser det – II. Resultat fra en kartleggingsstudie i 2005*. Skriftserien 07: 1. Bergen. Unifob helse. Barnevernets utviklingssenter på Vestlandet

Hodne, K.T.L. (2009). *Å ha tilsynsfører. Ungdommers erfaringer i kontakt med tilsynsfører*. Masteroppgave i helse- og sosialfag, Universitetet i Stavanger, Det samfunnsvitenskapelige fakultet. Institutt for helsefag

Oslo kommune (2010). *Undersøkelse blant fosterbarn 2010. Intervjuundersøkelse blant barn og unge plassert i fosterhjem av barnevernet i Oslo kommune*. Helse- og velferdsetaten

Sanner, M. (2009). Vitaminer til barnevernet fra omsorgsbarn og omsorgsforeldre. Forandringsfabrikken

Sundt, H. (red.) (2011). *fosterhjemshåndboka* 6.utgave Oslo: Kommuneforlaget

Sundt, H. (2010). «Jeg husker ikke navnet hennes engang» Fosterbarns fortellinger om tilsynsførerordningen. Norsk Fosterhjemsforening og Landsforeningen for barnevernsbarn

LITTERATUR OM Å SNAKKE MED BARN I VANSKELIGE LIVSSITUASJONER

Gamst, K. (2011). *Profesjonelle barnesamtaler. Å ta barn på alvor*. Oslo. Universitetsforlaget

Kock, K. & Wahlstrøm (2011). *Mitt liv. Biografisk arbeid med barn - å lage en livsbok*
www.fosterhjemsforening.no

Strandbu, A. og Vis, S. A. (2008). *Barns deltagelse i barnevernssaker*.
Barnevernets Utviklingssenter i Nord-Norge (nå Universitetet i Tromsø, R-bup)

Øvreeide, H. (2009). *Samtaler med barn. Metodiske samtaler med barn i vanskelige livssituasjoner*. Kristiansand: Høyskoleforlaget



AKTUELLE NETTSTEDER

Alarmtelefonen for Barn og Unge:

www.116111.no er en gratis nødtelefon for barn og unge.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD):

www.regjeringen.no/bld

Barne- og familieetaten i Oslo kommune:

www.bfe.oslo.kommune.no

Barneombudet:

www.barneombudet.no

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir):

www.bufdir.no – inneholder egen fosterhjemsside

Nettside med kunnskap om barnevernet (Bufetat mfl.):

www.barnevernet.no

Fylkesmannen:

www.fylkesmannen.no

Helsedirektoratet:

www.helsedirektoratet.no

Lovdata; oversikt over Norges lover med forskrifter:

www.lovdata.no

Virksomme tiltak for barn og unges psykiske helse:

Ungsinn.uit.no

UTVIDET INNHOLDSFORTEGNELSE

Tilsyn med barn i fosterhjem

Introduksjon	4
Veilederens formål.....	4
Arbeidsprosess	5
1 TILSYN MED BARN I FOSTERHJEM.....	9
1.1 Barns rett til medvirkning i sin sak	10
1.2 Formål med tilsyn	11
1.3 Det formelle grunnlaget for tilsyn i fosterhjem	11
1.4 Krav om forsvarlige barneverntjenester	11
1.5 Tilsyn er for alle barn i fosterhjem.....	12
1.5.1 Særlig om beredskapshjem	13
1.6 Fosterbarns erfaringer med tilsyn.....	13
2 HVEM GJØR HVA I TILSYNSARBEIDET	15
2.1 Fosterhjems kommunens ansvar og oppgaver	16
2.1.1 Økonomiske rammer og adgangen til å avtale at tilsynet skal utøves av omsorgskommunen.....	16
2.1.2 Fosterhjems kommunens organisering av tilsynet	17
2.1.3 Et uavhengig tilsyn	18
2.1.4 Behandling av personopplysninger og internkontroll.....	19
2.1.5 Informasjon om tilsynet.....	20
2.1.6 Ansvar for at tilsynspersonen har nødvendig informasjon om barnet	21
2.1.7 Gjennomgang og kvalitetssikring av tilsynsrapportene	21
2.2 Barneverntjenesten i omsorgskommunens ansvar og oppgaver	21
2.2.1 Gi informasjon til fosterhjems kommunen.....	22
2.2.2 Samtykke til reduksjon av antall tilsynsbesøk	23
2.2.3 Informasjon og samarbeid med barnets tillitsperson	23
2.2.4 Oppfølging av tilsynsrapportene	23
2.2.5 Oppfølgingsansvar overfor barnets foreldre.....	23
2.2.6 Det økonomiske ansvaret for tilsyn	23

2.3	Barnets fosterforeldre	23
2.3.1	Forberede barnet på tilsynsbesøket	24
2.3.2	Kontakt med tilsynspersonen	24
2.3.3	Tilsynsrapporten	25
2.3.4	Hva hvis tilsynspersonen ikke fungerer?	25
2.4	Barnets tillitsperson	25
2.5	Fylkesmannen	27
2.6	Fosterbarnets foreldre	28
3	HVEM KAN VÆRE TILSYNSPERSON	29
3.1	Tilsynspersonens kulturelle og språklig tilhørighet	30
3.2	Tidsperspektiv - stabilitet i relasjonen til barnet	30
3.3	Uavhengighet.....	30
3.4	Barns medvirkning ved valg av tilsynsperson	31
3.5	Politiattest.....	31
3.6	Taushetsplikt	32
4	OPPLÆRING OG VEILEDNING AV TILSYNSPERSONENE	33
4.1	Opplæring og kurs.....	34
4.2	Veiledning.....	34
5	TILSYNSOPPDRAGET - KONTROLLROLLEN - GJENNOMFØRING AV TILSYNET	35
5.1	Tilsynsoppdragets kontrollrolle	36
5.1.1	Kontroll med at barnet får tilfredsstillende omsorg i fosterhjemmet.....	36
5.1.2	Informasjon til tilsynspersonene	36
5.1.3	Tilsyn med ivaretagelse av barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn	38
5.1.4	Rollen som kontrollør	38
5.2	Omfang og hyppighet i kontakten med fosterbarna	39
5.2.1	Reduksjon av tilsynsbesøkene	40
5.3	Kontakten mellom fosterbarnet og tilsynspersonen	40
5.3.1	Første møte med barnet - kontaktetablering og tillit	40
5.3.2	Planlegging av tilsynsbesøkene.....	41
5.3.3	Tilsynsbesøket.....	42
5.4	Utenom tilsynsbesøkene	43
5.4.1	Tilsynspersonen kan bli innkalt som vitne	44
5.4.2	Tilsynspersonenes opplysningsplikt til barneverntjenesten	44
5.5	Avslutning som tilsynsperson	45

6	RAPPORTERING FRA TILSYNET	47
	6.1 Tilsynsrapportens innhold	48
	6.2 Tilsynspersonene oppbevaring av dokumentasjonen.....	49
	6.3 Fosterhjems kommunens kvalitetssikring av tilsynsrapporten	49
	6.3.1 Alvorlige mangler i barnets omsorgssituasjon	50
	6.4 Omsorgskommunens oppfølging av tilsynsrapporten.....	50
7	VEDLEGG	53
	7.1 Tilsynsrapporten	54
	7.2 Sjekkliste for fosterhjems kommunen - tilsyn av fosterbarn	56
	7.3 Sjekkliste for barneverntjenesten i omsorgskommunen - oppfølging av tilsyn	58
	7.4 Forskrift om fosterhjem	59
	7.5 Forskrift om medvirkning og tillitsperson.....	64
	7.6 Merknader til forskrift om fosterhjem og tilsyn med barn i fosterhjem.	67
8	LITTERATURLISTE	83
	Offentlige publikasjoner	84
	Litteratur	85
	Litteratur om å snakke med barn i vanskelige livssituasjoner.....	86
9	AKTUELLE NETTSTEDER	87
	Utvidet innholdsfortegnelse	88
	Notater.....	91

NOTATER

NOTATER



Postadresse

Postboks 2233
3103 Tønsberg

Besøksadresse

Stensberggaten 27
0170 Oslo

bufdir.no

